

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

บทนี้เป็นการนำเสนอเป็น 2 ส่วนหลัก คือ ส่วนที่ 1 จะเป็นผลการวิเคราะห์เบื้องต้นจากข้อมูลที่รวบรวมได้จากโครงการนำร่องนี้ และส่วนที่ 2 จะเป็นแนวทางการวิเคราะห์ด้วยข้อมูลแบบ Panel เมื่อมีข้อมูลที่รวบรวมจากการใช้ตัวอย่างซ้ำในรอบต่อไป

เนื่องจากการสำรวจครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งแรก ข้อมูลจึงยังอยู่ในลักษณะที่เป็นข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross-sectional data) ยังไม่สามารถนำมาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงต่างๆได้ นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลรายละเอียดในมิติต่างๆ 7 มิติที่มีตัวแปรมากมาย ซึ่งจะเป็นการวางพื้นฐานในลักษณะของประวัติความเป็นมาของประเด็นในมิติต่างๆที่ผู้ศึกษาสามารถนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่จะมีการจัดเก็บไว้ในรอบต่อไป สำหรับผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงเป็นการนำเสนอวิเคราะห์ตามมิติทั้ง 7 ในบางประเด็นโดยการใช้สถิติพรรณนาที่เป็นความถี่และค่าร้อยละบรรยายสถานภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งรวมถึงผู้ใกล้วัยเกษียณ (อายุระหว่าง 45 - 59 ปี) ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และจังหวัดขอนแก่น ณ ปี 2552 และเปรียบเทียบสถานภาพแต่ละด้านระหว่างผู้สูงอายุตามกลุ่มอายุ และระหว่างผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและชนบทด้วย

อนึ่ง การเปรียบเทียบสถานภาพในด้านต่างๆ ระหว่างผู้สูงอายุกลุ่มที่มีอายุ 60 - 69 ปีและกลุ่มที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไปนั้น ทำให้เราได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงสถานภาพต่างๆได้ในระดับหนึ่ง โดยเป็นข้อมูลการเปลี่ยนแปลงที่เป็นแนวโน้มในระดับมหภาคระหว่างรุ่น (Cohort) ที่ในปี 2552 มีอายุ 60 - 69 ปีและรุ่นที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป แต่ยังไม่ได้ภาพในรายละเอียดในระดับจุลภาคจนกว่าจะมีการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวซ้ำอีกในรอบต่อไป

ในส่วน of แนวทางการวิเคราะห์ด้วยข้อมูลแบบ Panel นั้น จะเป็นการแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของฐานข้อมูลที่จะนำมาใช้วิเคราะห์เปรียบเทียบถึงการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆได้ เมื่อมีการเก็บข้อมูลรายรอบสำรวจ (Waves)

การสำรวจจัดเก็บข้อมูลของโครงการได้ดำเนินการสัมภาษณ์ครัวเรือนตัวอย่างทั้งสิ้น 1,516 ครัวเรือน จากที่กำหนดไว้ 1,500 ครัวเรือน และได้แบบสอบถามสมบูรณ์สามารถนำมาใช้ประมวลวิเคราะห์ผลได้ จำนวน 1,478 ชุด อย่างไรก็ตาม เมื่อนำข้อมูลตามชุดแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยจำแนกตามอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม ปรากฏมีผู้ตอบที่ไม่ทราบอายุ จำนวน 2 ราย และมีอายุต่ำกว่า 45 ปี จำนวน 35 ราย รวมทั้งสิ้นจำนวน 37 ราย ในการวิเคราะห์ในมิติต่างๆในบทนี้ ยกเว้นการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างศึกษา ที่ได้ใช้ข้อมูลจำนวน 1,476 ราย จึงได้ใช้แบบสอบถามจากผู้ตอบที่มีอายุถูกต้องตามการสำรวจ คือ ผู้ที่มีอายุในปีสำรวจ ตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป ดังนั้น จำนวนแบบสอบถามที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ จึงมีเท่ากับ 1,441 ชุด

5.1 ลักษณะประชากร สังคมและเศรษฐกิจของตัวอย่าง

เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะประชากร สังคม และเศรษฐกิจของตัวอย่างของโครงการที่ประกอบไปด้วยจำนวนตัวอย่างทั้งหมด 1,476 ชุด ตารางที่ 5.A1 นำเสนอคุณลักษณะส่วนบุคคลด้านประชากรและสังคมของตัวอย่างของการศึกษานี้ ซึ่งพบว่าโครงสร้างด้านอายุ เพศ สถานภาพสมรส ศาสนา และการศึกษาของตัวอย่างในเขตเมืองและชนบทคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ประมาณครึ่งหนึ่งของตัวอย่างมีอายุต่ำกว่า 60 ปี และอีกครึ่งหนึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปี ประมาณ 6-7 คนใน 10 คน เป็นเพศหญิง มีสถานภาพสมรส มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

สำหรับลักษณะครัวเรือนที่อยู่อาศัยดังแสดงรายละเอียดไว้ในตารางที่ 5.A2 พบว่าสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือเป็นเจ้าของบ้าน สำหรับจำนวนสมาชิกในครัวเรือนพบว่าในภาพรวมครัวเรือนหนึ่ง ๆ มีจำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ด้วยกันโดยเฉลี่ย 3.11 คน (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.74 คน) เป็นที่น่าสังเกตว่าครัวเรือนในชนบทมีสมาชิกโดยเฉลี่ยต่ำกว่าครัวเรือนในเขตเมืองอยู่ประมาณ 0.5 คน และมีประมาณร้อยละ 20 ของตัวอย่างในเขตชนบทที่อาศัยอยู่ลำพังคนเดียว ขณะที่ร้อยละ 13.8 ของตัวอย่างในเขตเมืองที่อาศัยอยู่ลำพังคนเดียว ในทำนองเดียวกันจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไปในเขตเมืองมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าในเขตชนบทเล็กน้อย คือ เท่ากับ 1.73 คน และ 1.61 คน ตามลำดับ

ตารางที่ 5.A1 ร้อยละของตัวอย่างในภาพรวม เขตเมืองและชนบท จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลด้านประชากรและสังคม

ลักษณะส่วนบุคคล	รวม	เมือง	ชนบท
อายุ			
≤59	51.5	48.4	54.3
60-69	27.8	31.5	24.6
70-79	15.9	15.5	16.3
≥80	4.7	4.6	4.8
เฉลี่ย	60.08	60.44	59.77
S.D.	10.58	10.25	10.84
เพศ			
ชาย	33.3	32.9	33.7
หญิง	66.7	67.1	66.3
สถานภาพสมรส			

โศด	4.2	5.5	3.1
สมรส	65.5	63.5	67.2
หม้าย	23.4	23.1	23.7
หย่า/แยก	6.9	7.9	6.0
ศาสนา			
พุทธ	93.2	88.6	97.2
คริสต์	0.4	0.1	0.6
อิสลาม	3.9	8.4	0.0
อื่น	2.4	2.8	2.2
การศึกษา			
ไม่ได้เรียน	5.5	7.0	4.3
ประถม	72.5	66.4	77.6
มัธยม, ปวส.	16.9	20.8	13.5
ป.ตรีหรือสูงกว่า	16.9	5.8	4.6
จำนวน	1476	689	787

ตารางที่ 5.A2 ร้อยละของตัวอย่างในภาพรวม เขตเมืองและชนบท จำแนกตามลักษณะครัวเรือนที่อยู่อาศัย

ลักษณะส่วนบุคคล	รวม	เมือง	ชนบท
สถานภาพในครัวเรือน			
หัวหน้าครัวเรือน	33.1	37.2	29.6
เจ้าของบ้าน	43.0	38.6	46.9
ญาติ	1.2	0.7	1.5
ผู้อยู่อาศัย	22.7	23.5	22.0
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน			
1 คน	16.9	13.8	19.6
2 คน	25.1	23.1	26.9
3 คน	23.4	23.7	23.3
4 คน	16.7	18.0	15.5
≥5 คน	17.9	21.4	14.7

เฉลี่ย	3.11	3.33	2.93
S.D.	1.74	1.82	1.64
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อายุ 45 ปีขึ้นไป			
0 คน	0.4	0.6	0.3
1 คน	44.2	41.8	46.4
2 คน	47.5	47.9	47.1
≥3 คน	7.9	9.7	6.2
เฉลี่ย	1.67	1.73	1.61
S.D.	0.77	0.85	0.68

5.2 ครอบครัวและการเกื้อกูลกัน

โดยทั่วไประบบสนับสนุนสมาชิกในสังคมไม่ว่าจะอยู่ในช่วงอายุใดก็ตาม มีอยู่ 2 ระบบด้วยกัน คือ ระบบอย่างเป็นทางการ (Formal support) ซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือหรือบริการจากภาครัฐ หรือไม่ใช่จากภาครัฐแต่มีค่าใช้จ่ายโดยผู้รับบริการจะต้องจ่ายเงินให้กับผู้ให้บริการ ส่วนอีกระบบเป็นระบบที่ไม่เป็นทางการ (Informal support) เป็นการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลจากสมาชิกในครอบครัว ญาติหรือเพื่อนฝูงคนสนิท ซึ่งประเภทหลังนี้เป็นเนื้อหาที่จะกล่าวถึงในหัวข้อนี้

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะนำเสนอผลการวิเคราะห์จากข้อมูล HART เกี่ยวกับครอบครัวและการเกื้อกูลกันนั้น มีประเด็นสำคัญที่จะต้องทำความเข้าใจเสียก่อนว่า ระบบสนับสนุนทั้ง 2 ระบบนี้ จะมีความสำคัญอย่างมาก เมื่อมนุษย์อยู่ในช่วงชีวิตที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่น (Dependency) อันได้แก่ วัยเด็ก และวัยสูงอายุ โดยเฉพาะในวัยสูงอายุซึ่งนับวันมีแต่สุขภาพจะร่วงโรยไปตามอายุที่มากขึ้น ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ และมีแนวโน้มว่าผู้สูงอายุในขณะนี้และในอนาคตจะตกอยู่ในสภาพนี้เป็นระยะเวลาที่ยาวนานขึ้น เนื่องจากมนุษย์มีอายุไขเฉลี่ยที่ยืนยาวขึ้น

นอกจากนี้ยังมีความเข้าใจว่าเมื่อระบบสวัสดิการของรัฐดีและเข้มแข็ง ระบบเกื้อหนุนจากครอบครัวหรือจากสมาชิกในครัวเรือนเดียวกันไม่มีความสำคัญและไม่จำเป็นอีกต่อไป ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง แท้ที่จริงแล้วระบบสนับสนุนทั้งสองจะต้องมีควบคู่กันไปเพื่อเสริมซึ่งกันและกัน จะเอาระบบหนึ่งเข้ามาแทนอีกระบบไม่ได้ การวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในประเทศที่พัฒนาแล้ว ที่มีระบบประกันสังคม ระบบบำนาญที่ดี เช่น สวีเดน และสหรัฐอเมริกา ยังพบว่าระบบเกื้อหนุนในครอบครัวยังเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากสำหรับผู้สูงอายุ ถึงแม้สังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ แต่ระบบการเกื้อหนุนจากสมาชิกใน

ครอบครัว โดยเฉพาะจากบุตรที่มีต่อบิดามารดาที่ยังคงต้องมียู่ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุก็ได้ให้ความช่วยเหลือกับบุตรหลานด้วยเช่นกัน

การช่วยเหลือเกื้อกูลภายในครอบครัวมักเป็นการถ่ายโอนทรัพยากรเวลา เงินและ/หรือสิ่งของระหว่างสมาชิกครัวเรือนที่ต่างรุ่นกัน (Intergenerational transfers) และรุ่นเดียวกัน (Intragenerational transfers) ดังนั้น HART จึงมีข้อมูลเกี่ยวกับการเกื้อกูล การดูแลกันระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับบุตร หลาน พี่น้อง พ่อแม่ ทั้งในส่วนของผู้ที่ให้สัมภาษณ์เป็นผู้ให้และผู้รับ ส่วนการเกื้อกูลกันนั้นก็จะมีทั้งในเรื่องของการช่วยเหลือทางการเงิน (สมำเสมอ และไม่สมำเสมอ) และที่ไม่ใช่เงิน อันได้แก่ การช่วยเหลือในเรื่องของการเดินทาง การซื้อผลิตภัณฑ์หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องสุขภาพมาให้ การซื้อเสื้อผ้า เครื่องใช้ในบ้าน อุปกรณ์ไฟฟ้ามาให้ การทำอาหารมาให้หรือพาไปทานอาหารนอกบ้าน เป็นต้น

จากข้อมูล HART พบว่าบิดามารดาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการศึกษานี้มีบุตรโดยเฉลี่ย 2.7 คน (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.7 คน) และโดยรวมประมาณร้อยละ 67 ของบิดามารดาที่มีอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไปได้รับความช่วยเหลือในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจากบุตร ดังแสดงไว้ในตารางที่ 5.B1 และถ้าจำแนกตามกลุ่มอายุ พบว่าบิดามารดาที่มีอายุต่ำกว่า 60 ปี ประมาณร้อยละ 56 ที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุตร แต่ถ้าอายุ 60 ปีขึ้นไปจะได้รับความช่วยเหลือจากบุตรเพิ่มขึ้นเป็นประมาณร้อยละ 78 นอกจากนี้ยังพบว่าการได้รับความช่วยเหลือจากบุตรของบิดามารดาที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตชนบทไม่แตกต่างกันมากนัก คือ ร้อยละ 64.61 และประมาณร้อยละ 68.81 ตามลำดับ

ตารางที่ 5.B1 ร้อยละของบิดามารดาที่ได้รับและไม่ได้รับการช่วยเหลือจากบุตรจำแนกตามกลุ่มอายุและเขตที่อยู่อาศัย

	ได้รับความช่วยเหลือจากบุตร	ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากบุตร
อายุ		
≤59	56.44	43.56
60-69	78.16	21.84
70-79	77.88	22.12
≥80	77.78	22.22
เขตที่อยู่อาศัย		
เมือง	64.61	35.39
ชนบท	68.81	31.19
รวม	66.90	33.10

อย่างไรก็ดี ความช่วยเหลือที่ได้รับส่วนใหญ่อยู่ในรูปของเงิน โดยร้อยละ 35.90 ของบิดามารดาได้รับความช่วยเหลือทางการเงินอย่างสม่ำเสมอจากบุตร คิดเป็นเฉลี่ยเดือนละ 5,066.18 บาท (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3,790.47 บาท) และร้อยละ 36.15 ได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากบุตรบ้างในบางโอกาส เฉลี่ยปีละ 10,327.59 บาท (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 23,932.45 บาท) จากบุตร

ตารางที่ 5.B2 แสดงรูปแบบของการช่วยเหลือที่บิดามารดาได้รับจากบุตรใน 4 ลำดับแรก เป็นรายคน จะเห็นได้ว่ากว่าครึ่งเล็กน้อยที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุตรในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง กล่าวคือ ร้อยละ 58.7 54.8 59.6 และ 62.3 ได้รับความช่วยเหลือจากบุตรลำดับที่ 1 2 3 และ 4 ตามลำดับ และได้ตั้งข้อสังเกตไปแล้วว่าความช่วยเหลือส่วนใหญ่อยู่ในรูปของเงินทั้งให้เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอหรือให้บ้างในบางโอกาส มีเพียงประมาณร้อยละ 6 ถึง ร้อยละ 8 เท่านั้นที่ได้รับความช่วยเหลือในรูปของสิ่งของหรือเวลาจากบุตรแต่ละคนใน 4 ลำดับแรก ค่าเฉลี่ยของจำนวนเงินที่บิดามารดาได้รับจากบุตรแต่ละคนไม่แตกต่างกันมากนักทั้งแบบที่มีการช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอและไม่สม่ำเสมอ ยกเว้นบุตรคนที่ 4 ที่ให้ความช่วยเหลือทางการเงินในบางโอกาสค่อนข้างต่ำกว่าบุตร 3 ลำดับแรกอย่างมาก

ตารางที่ 5.B2 การได้รับความช่วยเหลือจากบุตรใน 4 ลำดับแรก

การได้รับความช่วยเหลือ	บุตรคนที่ 1	บุตรคนที่ 2	บุตรคนที่ 3	บุตรคนที่ 4
ประเภทความช่วยเหลือที่ได้รับ				
การเงินอย่างสม่ำเสมอ	25.5	21.7	22.5	22.4
การเงินในบางโอกาส	27.7	27.1	30.5	31.5
สิ่งของ/เวลา	5.6	6.1	6.6	8.4
ไม่ได้รับความช่วยเหลือ	41.3	45.2	40.4	37.7
จำนวนเงินที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุตรอย่างสม่ำเสมอ (บาท/เดือน)				
< 1000	13.7	14.5	20.6	21.4
1000 - 1999	33.8	35.7	33.7	44.6
2000 - 2999	18.3	23.0	21.7	19.6
3000 - 3999	15.1	12.7	11.9	7.1
4000 - 4999	5.9	4.2	5.4	3.6
≥ 5000	13.2	9.7	6.5	3.6
เฉลี่ย	3239.77	2978.67	2387.30	3003.57
S.D.	3734.40	3359.63	3102.57	4140.63

จำนวนเงินที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุตรบ้างในบางโอกาส (บาท/ปี)				
< 5000	58.1	63.2	67.4	67.6
5000 - 9999	22.9	21.8	20.3	19.6
10000 - 14999	10.2	8.4	5.3	4.9
15000 - 19999	3.8	2.7	4.3	3.9
20000 - 24999	1.3	1.5	1.6	3.9
≥ 25000	3.8	2.3	1.1	0.0
เฉลี่ย	5759.80	6503.02	6486.36	1909.09
S.D.	9325.94	12247.47	12361.01	1954.20

ข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้นชี้แนะว่าบิดามารดาส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากบุตรหลายคน (ในกรณีที่มีบุตรมากกว่า 1 คน) เนื่องจากเมื่อเปรียบเทียบจำนวนเงินเฉลี่ยที่บิดามารดาได้รับจะสูงกว่าที่ได้รับจากบุตรแต่ละคน โดยเฉลี่ย ทั้งกรณีที่ได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากบุตรสม่ำเสมอและบางโอกาส สะท้อนให้เห็นว่าบิดามารดายังสามารถพึ่งพิงบุตรได้ในช่วงวัยสูงอายุ (Old age security)

สำหรับกรณีที่บิดามารดาให้ความช่วยเหลือทางการเงินกับบุตรอย่างสม่ำเสมอ นั้น คิดเป็นจำนวนเงินเฉลี่ยเดือนละ 4,461.36 บาท (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 4,760.79 บาท) และกรณีที่ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่บุตรบ้างในบางโอกาส จำนวนเงินที่ให้ความช่วยเหลือเฉลี่ยปีละ 7,079.43 บาท (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 8,534.32 บาท) รายละเอียดการให้ความช่วยเหลือกับบุตรแต่ละคนใน 4 ลำดับแรกแสดงไว้ในตารางที่ 5.B3

ตารางที่ 5.B3 การให้ความช่วยเหลือกับบุตรใน 4 ลำดับแรก

การให้ความช่วยเหลือ	บุตรคนที่ 1	บุตรคนที่ 2	บุตรคนที่ 3	บุตรคนที่ 4
ประเภทความช่วยเหลือที่ให้				
การเงินอย่างสม่ำเสมอ	11.6	13.7	8.7	5.9
การเงินในบางโอกาส	14.5	12.5	11.6	9.7
สิ่งของ/เวลา	4.8	4.4	3.7	3.0
ไม่ได้รับความช่วยเหลือ	69.2	69.4	76.0	81.4
จำนวนเงินที่ให้ความช่วยเหลือบุตรอย่างสม่ำเสมอ (บาท/เดือน)				
< 1000	15.7	15.5	22.2	22.2

1000 - 1999	18.2	23.3	28.9	27.8
2000 - 2999	17.4	19.0	17.8	27.8
3000 - 3999	14.9	18.1	17.8	5.6
4000 - 4999	7.4	6.9	8.9	11.1
≥ 5000	26.4	17.2	4.4	5.6
เฉลี่ย	2408.70	2338.04	2066.67	742.86
S.D.	2394.24	2378.76	2628.37	964.12
จำนวนเงินที่ให้ความช่วยเหลือบุตรบ้างในบางโอกาส (บาท/ปี)				
< 5000	59.6	61.2	61.7	
5000 - 9999	25.1	17.2	13.6	
10000 - 14999	5.8	9.5	6.2	
15000 - 19999	2.9	3.4	1.2	
20000 - 24999	1.2	0.9	2.5	
≥ 25000	5.3	7.8	14.8	
เฉลี่ย	1974.51	3989.20	956.25	
S.D.	5508.93	14385.47	2502.79	

โดยสรุปรวมในเรื่องของการเกี่ยวเนื่องกันระหว่างบิดามารดาและบุตรพบว่า ในช่วงวัยสูงอายุ ความร่ำรวย (Wealth) ซึ่งอยู่ในรูปทั้งตัวเงินและไม่ใช้เงินจะไหลจากบุตรไปยังบิดามารดา ถึงแม้เส้นทางที่ไหลของความร่ำรวยจากบุตรไปยังบิดามารดา และจากบิดามารดาไปยังบุตรจะแตกต่างกันไม่มากดังเช่นที่เป็นมาก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าในสังคมไทยปัจจุบันบุตรยังคงเป็นที่พึ่งให้กับบิดามารดาในวัยชราได้ระดับหนึ่งโดยเฉพาะในเรื่องของการเงิน ดังนั้นจึงควรที่จะต้องฟื้นฟู ส่งเสริม สนับสนุนให้ครอบครัวมีความสัมพันธ์และการช่วยเหลือเกี่ยวเนื่องกันมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการดูแลเอาใจใส่กัน การให้เวลากัน ซึ่งจากข้อมูล HART บ่งชี้ว่ายังมีอยู่น้อยมาก

5.3 สถานภาพด้านสุขภาพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของผู้ที่กำลังเข้าสู่การสูงอายุ และผู้สูงอายุของไทย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.3.1 สุขภาพโดยรวม

(1) สุขภาพกายโดยรวม

การสำรวจในโครงการ HART สำหรับปี พ.ศ. 2552 นั้น พบว่า สุขภาพของผู้สูงวัย ทั้งในกรุงเทพและปริมณฑล และขอนแก่นจากการประเมินตนเอง อยู่ในระดับปานกลางถึงดีมาก สัดส่วนของผู้สูงวัยที่มีสุขภาพกายระดับ “แย่มาก” มีไม่เกินร้อยละ 3 กว่า ๆ โดยในจังหวัดขอนแก่นแทบจะไม่มีเลย น่าสังเกตว่า ในกรุงเทพและปริมณฑล ผู้สูงวัยที่อยู่ในเมืองมีสุขภาพกายในระดับต่ำกว่าคนที่อยู่ในเมืองเล็กน้อย แต่ตรงข้ามกับจังหวัดขอนแก่นที่ผู้สูงวัยในเมืองมีระดับสุขภาพดีกว่าผู้สูงวัยที่อยู่นอกเมือง ความแตกต่างดังกล่าวเมื่อพิจารณาด้วยคะแนนเฉลี่ยของระดับสุขภาพ¹ พบว่า ในกรุงเทพและปริมณฑล สุขภาพของผู้สูงวัยที่อยู่ในเมืองมีค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาพกายเท่ากับ 3.38 นับว่าอยู่ระดับปานกลางและสุขภาพของผู้สูงวัยที่อยู่นอกเมืองมีค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาพกายเท่ากับ 3.43 นับว่าอยู่ระดับสูง ในขณะที่ระดับสุขภาพของผู้สูงวัย ทั้งที่อยู่ในเมืองและนอกเมืองของจังหวัดขอนแก่น นับว่าอยู่ระดับสูงทั้งสองกลุ่ม มีค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาพกายเท่ากับ 3.65 และ 3.51 ตามลำดับ (ตารางที่ 5.C1 และ 5.C2)

ตารางที่ 5.C1 ร้อยละของผู้สูงวัยชายและหญิง ในพื้นที่ต่าง ๆ จำแนกตามระดับสุขภาพกาย ค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาพกาย

พื้นที่	เพศ	ระดับสุขภาพกาย					คะแนนเฉลี่ย
		ดีมาก	ดี	ปานกลาง	แย่	แย่มาก	
กทม.&ปริมณฑล							
ในเมือง	ชาย	7.94	38.62	33.33	16.93	3.17	3.31
	หญิง	12.47	35.46	36.01	13.85	2.22	3.42
	รวม	10.91	36.55	35.09	14.91	2.55	3.38
นอกเมือง	ชาย	17.54	35.96	35.09	9.65	1.75	3.58
	หญิง	10.06	31.95	39.64	17.16	1.18	3.33
	รวม	13.07	33.57	37.81	14.13	1.41	3.43
รวม	ชาย	11.55	37.62	33.99	14.19	2.64	3.41
	หญิง	11.70	34.34	37.17	14.91	1.89	3.39
	รวม	11.64	35.53	36.01	14.65	2.16	3.40
ขอนแก่น							
ในเมือง	ชาย	27.03	45.95	24.32	2.70	0.00	3.97
	หญิง	11.90	40.48	35.71	10.71	1.19	3.51
	รวม	16.53	42.15	32.23	8.26	0.83	3.65
นอกเมือง	ชาย	22.45	36.73	23.81	17.01	0.00	3.65

¹ คะแนน 5 หมายถึง สุขภาพระดับดีมาก คะแนน 4 หมายถึง สุขภาพระดับดี คะแนน 3 หมายถึง สุขภาพระดับปานกลาง คะแนน 2 หมายถึง สุขภาพระดับแย่ และคะแนน 1 หมายถึง สุขภาพระดับแย่มาก

		หญิง	14.33	33.24	36.39	16.05	0.00	3.46
		รวม	16.73	34.27	32.66	16.33	0.00	3.51
	รวม	ชาย	23.37	38.59	23.91	14.13	0.00	3.71
		หญิง	13.86	34.64	36.26	15.01	0.23	3.47
		รวม	16.69	35.82	32.58	14.75	0.16	3.54

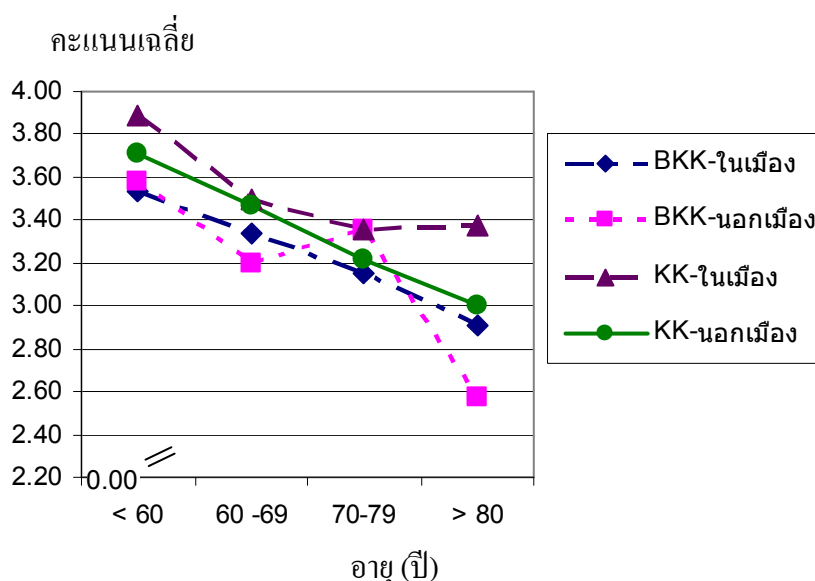
ตารางที่ 5.C2 ร้อยละของผู้สูงวัยในแต่ละช่วงอายุและในพื้นที่ต่าง ๆ จำแนกตามระดับสุขภาพกาย และค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาพกาย

พื้นที่	อายุ (ปี)	ระดับสุขภาพกาย					คะแนนเฉลี่ย
		ดีมาก	ดี	ปานกลาง	แย่	แย่มาก	
กทม.&ปริมณฑล							
ในเมือง	น้อยกว่า 60	13.31	42.21	31.18	11.41	1.90	3.54
	60 – 69	7.69	35.50	42.60	11.24	2.96	3.34
	70 – 79	10.59	28.24	31.76	24.71	4.71	3.15
	ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป	4.35	21.74	34.78	39.13	0.00	2.91
	รวม	10.74	37.04	35.00	14.63	2.59	3.39
นอกเมือง	น้อยกว่า 60	15.06	37.95	37.35	9.04	0.60	3.58
	60 – 69	9.86	26.76	39.44	21.13	2.82	3.20
	70 – 79	12.82	30.77	38.46	15.38	2.56	3.36
	ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป		14.29	28.57	57.14	0.00	2.57
	รวม	13.07	33.57	37.81	14.13	1.41	3.43
รวม	น้อยกว่า 60	13.99	40.56	33.57	10.49	1.40	3.55
	60 – 69	8.33	32.92	41.67	14.17	2.92	3.30
	70 – 79	11.29	29.03	33.87	21.77	4.03	3.22
	ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป	3.33	20.00	33.33	43.33	0.00	2.83
	รวม	11.54	35.84	35.97	14.46	2.19	3.40
ขอนแก่น							
ในเมือง	น้อยกว่า 60	23.64	45.45	27.27	3.64	0.00	3.89
	60 – 69	14.29	38.10	33.33	11.90	2.38	3.50
	70 – 79	7.14	35.71	42.86	14.29	0.00	3.36
	ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป		50.00	37.50	12.50	0.00	3.38
	รวม	16.81	42.02	31.93	8.40	0.84	3.66
นอกเมือง	น้อยกว่า 60	22.83	35.83	30.71	10.63	0.00	3.71
	60 – 69	15.83	35.00	29.17	20.00	0.00	3.47
	70 – 79	5.62	31.46	41.57	21.35	0.00	3.21
	ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป	3.23	25.81	38.71	32.26	0.00	3.00
	รวม	16.80	34.21	32.79	16.19	0.00	3.52
รวม	น้อยกว่า 60	22.98	37.54	30.10	9.39	0.00	3.74
	60 – 69	15.43	35.80	30.25	17.90	0.62	3.48
	70 – 79	5.83	32.04	41.75	20.39	0.00	3.23

	ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป	2.56	30.77	38.46	28.21	0.00	3.08
	รวม	16.80	35.73	32.63	14.68	0.16	3.54

เมื่อพิจารณาละเอียดลงไป พบว่า ผู้สูงวัยเพศชายมีสุขภาพดีกว่าเพศหญิงอย่างชัดเจน ยกเว้น ในเขตเมืองของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่ผู้สูงวัยเพศหญิงมีสุขภาพดีกว่าเพศชาย และเมื่อพิจารณาไปตามช่วงอายุก็ยิ่งเห็นได้ชัดเจนว่า ระดับสุขภาพกายของผู้สูงวัยจะลดลงเมื่ออายุมากขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 5.C1

ภาพที่ 5. C1 คะแนนเฉลี่ยระดับสุขภาพกายของผู้สูงวัยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (BKK) และขอนแก่น (KK)

(2) สุขภาพจิตใจโดยรวม

ในเรื่องสุขภาพจิตใจนั้น การสำรวจครั้งนี้พบว่า ผู้สูงวัยทั้งในกรุงเทพและปริมณฑล และจังหวัดขอนแก่น ต่างมีสุขภาพจิตใจโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับดี สัดส่วนของผู้สูงวัยในกรุงเทพและปริมณฑลที่มีสุขภาพจิตใจระดับ “แย่มาก” มีไม่เกินร้อยละ 2 และในจังหวัดขอนแก่น การสำรวจครั้งนี้ไม่พบผู้ที่มีสุขภาพจิตใจระดับ “แย่มาก” เลย เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยของระดับสุขภาพจิตใจ (คะแนนเต็มเท่ากับ 5 คะแนน) พบว่า ในกรุงเทพและปริมณฑล สุขภาพของผู้สูงวัยที่อยู่ในเมืองมีค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาพจิตใจเท่ากับ 3.86 และผู้สูงวัยที่อยู่นอกเมืองมีคะแนนเฉลี่ยของสุขภาพจิตใจเท่ากับ 3.77 นับว่าอยู่ระดับสูงทั้งคู่ เช่นเดียวกับผู้สูงวัยในจังหวัดขอนแก่น คะแนนเฉลี่ยของระดับสุขภาพจิตใจทั้งที่อยู่ในเมืองและนอกเมืองมีค่าเท่ากับ 4.03 และ 4.01 ตามลำดับ นับว่าอยู่ระดับสูงทั้งสิ้น (ตารางที่ 5.C3 และ 5.C4)

ตารางที่ 5.C3 ร้อยละของผู้สูงวัยชายและหญิง ในพื้นที่ต่าง ๆ จำแนกตามระดับสุขภาพจิตใจ และคะแนนเฉลี่ยสุขภาพจิตใจ

พื้นที่	เพศ	ระดับสุขภาพจิตใจ					คะแนนเฉลี่ย
		ดีมาก	ดี	ปานกลาง	แย่	แย่มาก	
กทม.&ปริมณฑล							
ในเมือง	ชาย	13.51	62.16	17.84	5.41	1.08	3.82
	หญิง	17.09	59.10	19.89	3.36	0.56	3.89
	รวม	15.87	60.15	19.19	4.06	0.74	3.86
นอกเมือง	ชาย	21.24	45.13	28.32	4.42	0.88	3.81
	หญิง	13.10	56.55	23.21	5.95	1.19	3.74
	รวม	16.37	51.96	25.27	5.34	1.07	3.77
รวม	ชาย	16.44	55.70	21.81	5.03	1.01	3.82
	หญิง	15.81	58.29	20.95	4.19	0.76	3.84
	รวม	16.04	57.35	21.26	4.50	0.85	3.83
ขอนแก่น							
ในเมือง	ชาย	29.73	54.05	10.81	5.41	0.00	4.08
	หญิง	25.30	54.22	15.66	4.82	0.00	4.00
	รวม	26.67	54.17	14.17	5.00	0.00	4.03
นอกเมือง	ชาย	33.10	53.79	11.03	2.07	0.00	4.18
	หญิง	21.33	54.18	21.61	2.88	0.00	3.94
	รวม	24.80	54.07	18.50	2.64	0.00	4.01
รวม	ชาย	32.42	53.85	10.99	2.75	0.00	4.16
	หญิง	22.09	54.19	20.47	3.26	0.00	3.95
	รวม	25.16	54.08	17.65	3.10	0.00	4.01

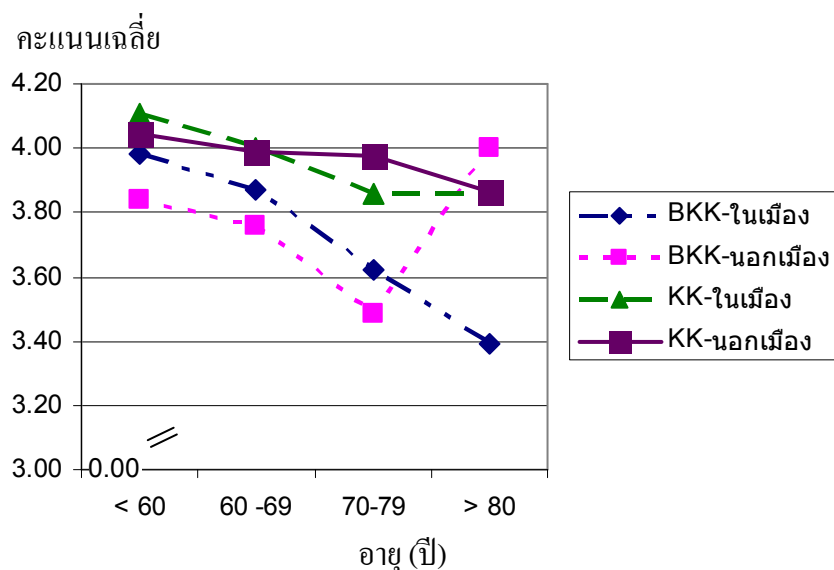
ตารางที่ 5.C4 ร้อยละของผู้สูงวัยในแต่ละช่วงอายุและในพื้นที่ต่าง ๆ จำแนกตามระดับสุขภาพจิตใจ

พื้นที่	อายุ (ปี)	ระดับสุขภาพจิตใจ					เฉลี่ย
		ดีมาก	ดี	ปานกลาง	แย่	แย่มาก	
กทม.&ปริมณฑล							
ในเมือง	น้อยกว่า 60	19.69	60.23	18.53	1.54	0.00	3.98
	60 – 69	12.05	66.87	16.87	4.22	0.00	3.87
	70 – 79	14.29	50.00	23.81	7.14	4.76	3.62
	ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป	8.70	43.48	26.09	21.74	0.00	3.39
	รวม	15.98	59.96	19.17	4.14	0.75	3.86
นอกเมือง	น้อยกว่า 60	18.79	50.91	26.06	3.64	0.61	3.84
	60 – 69	10.00	60.00	25.71	4.29	0.00	3.76
	70 – 79	15.38	43.59	20.51	15.38	5.13	3.49
	ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป	28.57	42.86	28.57	0.00	0.00	4.00
	รวม	16.37	51.96	25.27	5.34	1.07	3.77
รวม	น้อยกว่า 60	19.34	56.60	21.46	2.36	0.24	3.92
	60 – 69	11.44	64.83	19.49	4.24	0.00	3.83

		70 – 79	14.63	47.97	22.76	9.76	4.88	3.58
		ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป	13.33	43.33	26.67	16.67	0.00	3.53
		รวม	16.11	57.20	21.28	4.55	0.86	3.83
ขอนแก่น								
	ในเมือง	น้อยกว่า 60	32.73	49.09	14.55	3.64	0.00	4.11
		60 – 69	30.95	45.24	16.67	7.14	0.00	4.00
		70 – 79	7.14	78.57	7.14	7.14	0.00	3.86
		ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป	0.00	85.71	14.29	0.00	0.00	3.86
		รวม	27.12	53.39	14.41	5.08	0.00	4.03
	นอกเมือง	น้อยกว่า 60	28.17	50.40	19.44	1.98	0.00	4.05
		60 – 69	23.53	55.46	17.65	3.36	0.00	3.99
		70 – 79	19.10	60.67	19.10	1.12	0.00	3.98
		ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป	20.00	56.67	13.33	10.00	0.00	3.87
		รวม	24.90	53.88	18.57	2.65	0.00	4.01
	รวม	น้อยกว่า 60	28.99	50.16	18.57	2.28	0.00	4.06
		60 – 69	25.47	52.80	17.39	4.35	0.00	3.99
		70 – 79	17.48	63.11	17.48	1.94	0.00	3.96
		ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป	16.22	62.16	13.51	8.11	0.00	3.86
		รวม	25.33	53.78	17.76	3.13	0.00	4.01

นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้สูงวัยเพศชายมีสุขภาพจิตใจดีกว่าเพศหญิงเล็กน้อย ยกเว้น ในเขตเมืองของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่ผู้สูงวัยเพศหญิงมีสุขภาพจิตใจดีกว่าเพศชาย แต่ความแตกต่างมีค่าน้อยมากจนนับได้ว่าไม่มีนัยสำคัญ และเมื่อพิจารณาไปตามช่วงอายุก็พบว่าสุขภาพจิตใจของผู้สูงวัยมีค่าลดลงเมื่อมีอายุมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้สูงวัยในกรุงเทพและปริมณฑลที่อยู่ในเขตเมืองนั้น คะแนนเฉลี่ยระดับสุขภาพจิตใจลดลงอย่างเห็นได้ชัด จากระดับ “สุขภาพจิตใจดี” เมื่อมีอายุไม่เกิน 80 ปี ลดลงเป็นระดับ “สุขภาพจิตใจปานกลาง” เมื่อมีอายุมากกว่า 80 ปี ในทางกลับกัน พบว่า ผู้สูงวัยในกรุงเทพและปริมณฑลที่อยู่นอกเขตเมืองนั้น คะแนนเฉลี่ยระดับสุขภาพจิตใจลดลงตามช่วงอายุ (เส้นประในภาพที่ 5.C2) แต่เมื่อมีอายุมากกว่า 80 ปีกลับปรากฏว่าคะแนนเฉลี่ยระดับสุขภาพจิตใจมีค่าเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้สูงวัยในกรุงเทพและปริมณฑลที่อยู่นอกเขตเมืองล้วนมีคะแนนเฉลี่ยระดับสุขภาพจิตใจในระดับ “สุขภาพจิตใจดี” ทุกช่วงอายุ

ภาพที่ 5.C2 คะแนนเฉลี่ยระดับสุขภาพจิตใจของผู้สูงวัยในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล (BKK) และขอนแก่น (KK)

5.3.2 ปัญหาสุขภาพที่เกิดจากโรคผ่านการวินิจฉัยของแพทย์

สำหรับปัญหาสุขภาพที่เกิดจากโรคผ่านการวินิจฉัยของแพทย์ของผู้สูงวัยจากการสำรวจในครั้งนี้ พบว่า

(1) ปัญหาสุขภาพจากการมองเห็น การได้ยิน และปัญหาเกี่ยวกับหัวใจ

ในภาพรวมแล้ว ปัญหาสุขภาพของผู้สูงวัยจากการสำรวจ โดยส่วนใหญ่ คือ ปัญหาที่เกิดจากการมองเห็น ซึ่งเกิดขึ้นกับผู้สูงวัยในกทม.และปริมณฑล (ประมาณร้อยละ 33) และของผู้สูงวัยในขอนแก่น (ประมาณร้อยละ 16) ปัญหารองลงมา คือ ปัญหาสุขภาพเกี่ยวกับหัวใจ การได้ยิน และการพิการแขนขา (ตารางที่ 5.C5)

หากพิจารณาในรายละเอียด จากตารางที่ 5.C5 จะพบว่า ปัญหาการมองเห็นนั้น ทั้งในเมืองและนอกเมืองของทั้งสองพื้นที่ที่สำรวจ ผู้ชายจะมีปัญหามากกว่าผู้หญิง ยกเว้นผู้หญิงในขอนแก่นที่มีปัญหาการมองเห็นสูงกว่าผู้ชาย สำหรับโรคหัวใจนั้น สัดส่วนของผู้ชายที่มีปัญหาเกี่ยวกับหัวใจในกทม. และปริมณฑลจะสูงกว่าผู้หญิง ขณะที่สัดส่วนของผู้หญิงในขอนแก่นจะมีปัญหาเกี่ยวกับหัวใจสูงกว่าผู้ชาย สำหรับปัญหาการได้ยินนั้น สัดส่วนของผู้ชายที่มีปัญหาจะสูงกว่าผู้หญิงในทุกพื้นที่ทั้งในเมืองและนอกเมือง

ปัญหาสุขภาพหลักจากการมองเห็น การได้ยิน ปัญหาเกี่ยวกับหัวใจ และการพิการแขนขานั้น เกิดขึ้นกับผู้สูงวัยทุกกลุ่มอายุ โดยผู้สูงวัยเมื่อมีอายุสูงขึ้นก็จะประสบกับปัญหาสุขภาพเหล่านี้สูงขึ้น (ตารางที่ 5.C6) อย่างไรก็ตาม ปัญหาสุขภาพเกี่ยวกับไตในภาพรวม จะเกิดกับผู้สูงวัยที่อยู่นอกเมืองที่สัดส่วนของผู้สูงวัยที่อยู่ในเขตนอกเมืองของกทม.และปริมณฑล และ

ขอนแก่น (ร้อยละ 4.88 และร้อยละ 3.61 ตามลำดับ) สำหรับโรคทางจิต นั้น ปัญหายังไม่รุนแรง แต่ก็มีส่วนของผู้สูงวัยในเขตนอกเมืองของกทม.และปริมณฑลที่มีปัญหาทางจิต (ร้อยละ 2.44) และร้อยละ 3.23 ของกลุ่มผู้สูงวัยอายุ 80 ปีขึ้นไปในเขตนอกเมือง ขอนแก่นที่มีปัญหาทางจิต

ตารางที่ 5.C5 ร้อยละของผู้สูงวัยชายและหญิงในพื้นที่ต่าง ๆ จำแนกตามโรค/ปัญหาที่ผ่านการวินิจฉัยของแพทย์แล้ว

พื้นที่	เพศ	โรค/ปัญหาที่แพทย์วินิจฉัยแล้วว่าเป็น									
		พิการ แขนขา	การ มองเห็น	การ ได้ยิน	การพูด ออกเสียง	เกี่ยวกับ ไต	เกี่ยวกับ หัวใจ	พิการทาง สมอง	โรค ทางจิต	โรคอื่น ๆ	
กทม.&ปริมณฑล											
	ในเมือง	ชาย	5.73	31.77	6.25	5.73	1.56	8.85	0.52	0.52	3.13
		หญิง	4.27	30.67	4.27	0.53	1.60	6.40	0.80	0.80	1.60
		รวม	4.76	31.04	4.94	2.29	1.59	7.23	0.71	0.71	2.12
	นอกเมือง	ชาย	1.74	36.52	10.43	3.48	7.83	13.04	1.74	1.74	6.96
		หญิง	2.33	34.88	7.56	0.58	2.91	11.05	2.91	2.91	3.49
		รวม	2.09	35.54	8.71	1.74	4.88	11.85	2.44	2.44	4.88
	รวม	ชาย	4.23	33.55	7.82	4.89	3.91	10.42	0.98	0.98	4.56
		หญิง	3.66	31.99	5.30	0.55	2.01	7.86	1.46	1.46	2.19
		รวม	3.86	32.55	6.21	2.11	2.69	8.78	1.29	1.29	3.04
ขอนแก่น											
	ในเมือง	ชาย	2.63	18.42	5.26	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2.63
		หญิง	1.19	14.29	4.76	0.00	2.38	3.57	0.00	0.00	4.76
		รวม	1.64	15.57	4.92	0.00	1.64	2.46	0.00	0.00	4.10
	นอกเมือง	ชาย	2.68	12.75	4.03	0.67	2.68	2.68	0.00	0.00	4.03
		หญิง	6.84	17.95	3.70	0.85	3.99	3.42	1.14	1.14	3.13
		รวม	5.60	16.40	3.80	0.80	3.60	3.20	0.80	0.80	3.40
	รวม	ชาย	2.67	13.90	4.28	0.53	2.14	2.14	0.00	0.00	3.74
		หญิง	5.75	17.24	3.91	0.69	3.68	3.45	0.92	0.92	3.45
		รวม	4.82	16.24	4.02	0.64	3.22	3.05	0.64	0.64	3.54

ตารางที่ 5.C6 ร้อยละของผู้สูงวัยแต่ละช่วงอายุในพื้นที่ต่าง ๆ จำแนกตามโรค/ปัญหาที่ผ่านการวินิจฉัยของแพทย์แล้วว่าเป็น/มีปัญหา

พื้นที่	อายุ (ปี)	โรค/ปัญหาที่แพทย์วินิจฉัยแล้วว่าเป็น									
		พิการ แขนขา	การ มองเห็น	การ ได้ยิน	การพูด ออกเสียง	เกี่ยวกับ ไต	เกี่ยวกับ หัวใจ	พิการทาง สมอง	โรค ทางจิต	อื่น ๆ	
กทม.&ปริมณฑล											
	ในเมือง	น้อยกว่า 60	2.95	26.94	0.74	0.37	0.74	5.17	0.37	0.37	1.11
		60 – 69	5.26	34.50	1.75	1.75	1.75	5.26	0.58	1.17	3.51
		70 – 79	4.40	35.16	17.58	6.59	4.40	15.38	2.20	1.10	3.30
		80 ขึ้นไป	13.04	47.83	30.43	8.70	0.00	17.39	0.00	0.00	0.00
		รวม	4.32	31.47	5.04	2.16	1.62	7.37	0.72	0.72	2.16
	นอกเมือง	น้อยกว่า 60	1.19	39.29	5.95	1.19	4.17	8.93	0.60	1.19	2.98
		60 – 69	4.11	24.66	8.22	1.37	2.74	15.07	0.00	5.48	4.11
		70 – 79	2.56	30.77	15.38	5.13	7.69	15.38	2.56	2.56	12.82
		80 ขึ้นไป	0.00	85.71	42.86	0.00	28.57	28.57	0.00	0.00	14.29
		รวม	2.09	35.54	8.71	1.74	4.88	11.85	0.70	2.44	4.88
	รวม	น้อยกว่า 60	2.28	31.66	2.73	0.68	2.05	6.61	0.46	0.68	1.82
		60 – 69	4.92	31.56	3.69	1.64	2.05	8.20	0.41	2.46	3.69
		70 – 79	3.85	33.85	16.92	6.15	5.38	15.38	2.31	1.54	6.15
		80 ขึ้นไป	10.00	56.67	33.33	6.67	6.67	20.00	0.00	0.00	3.33
		รวม	3.56	32.86	6.29	2.02	2.73	8.90	0.71	1.30	3.08
ขอนแก่น											
	ในเมือง	น้อยกว่า 60	1.79	12.50	3.57	0.00	3.57	1.79	0.00	0.00	1.79
		60 – 69	0.00	9.52	4.76	0.00	0.00	4.76	0.00	0.00	4.76
		70 – 79	0.00	35.71	7.14	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	14.29
		80 ขึ้นไป	12.50	37.50	12.50	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
		รวม	1.67	15.83	5.00	0.00	1.67	2.50	0.00	0.00	4.17
	นอกเมือง	น้อยกว่า 60	5.81	17.05	1.16	0.78	4.65	2.33	0.00	0.00	3.10
		60 – 69	6.67	13.33	4.17	0.83	1.67	2.50	1.67	1.67	3.33
		70 – 79	5.62	21.35	7.87	0.00	2.25	5.62	0.00	1.12	2.25
		80 ขึ้นไป	0.00	9.68	12.90	3.23	6.45	6.45	0.00	3.23	9.68
		รวม	5.62	16.47	3.82	0.80	3.61	3.21	0.40	0.80	3.41
	รวม	น้อยกว่า 60	5.10	16.24	1.59	0.64	4.46	2.23	0.00	0.00	2.87
		60 – 69	4.94	12.35	4.32	0.62	1.23	3.09	1.23	1.23	3.70
		70 – 79	4.85	23.30	7.77	0.00	1.94	4.85	0.00	0.97	3.88
		80 ขึ้นไป	2.56	15.38	12.82	2.56	5.13	5.13	0.00	2.56	7.69
		รวม	4.85	16.34	4.05	0.65	3.24	3.07	0.32	0.65	3.56

(2) สุขภาพทางกายวัดจากดัชนีมวลกาย (BMI)

ดัชนีมวลกาย (BMI) เป็นเครื่องชี้วัดสุขภาพทางกายของบุคคลว่ามีน้ำหนักและส่วนสูงของร่างกายเหมาะสมหรือไม่ บุคคลนั้นเป็นโรคอ้วนหรือไม่ จากการวิเคราะห์ผลดัชนีมวลกายจากกลุ่มตัวอย่างในการสำรวจนี้ พบว่า ผู้สูงวัยส่วนใหญ่ทั้งในเขตเมืองและนอกเมืองของ กทม.และปริมณฑล และขอนแก่น มีดัชนีมวลกายที่ปกติ คือ ร้อยละ 59.30 ในกทม.และปริมณฑล และร้อยละ 61.03 ในขอนแก่น (ตารางที่ 5.C7) มีผู้สูงวัยที่ดัชนีมวลกายที่น้ำหนักเกินอยู่ประมาณร้อยละ 31 ในกทม.และปริมณฑล และประมาณร้อยละ 30 ในขอนแก่น แต่ปัญหาโรคอ้วยยังไม่เป็นปัญหาหลักในสัดส่วนของผู้สูงวัยที่มีน้ำหนักเกินจะเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชายทั้งในเขตเมืองและนอกเมืองของทั้งสองพื้นที่ที่สำรวจ

หากพิจารณาดัชนีมวลกายตามกลุ่มอายุ (ตารางที่ 5.C8) จะพบว่า ผู้สูงวัยส่วนใหญ่ในทุกกลุ่มอายุมีดัชนีมวลกายที่ปกติ ในกลุ่มที่มีดัชนีมวลกายที่น้ำหนักเกิน ถึงอ้วนขั้นที่ 1 ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 จะเป็นกลุ่มอายุต่ำกว่า 70 ปี กลุ่มอายุที่สูงกว่า 70 ปีขึ้นไปจะไม่มีปัญหาเรื่องดัชนีมวลกาย ตารางที่ 5.C7 ร้อยละของผู้สูงวัยชายและหญิงในพื้นที่ต่าง ๆ จำแนกตามดัชนีมวลกาย (BMI)

พื้นที่	เพศ	ดัชนีมวลกาย (BMI)				
		18.5 - 24.9 (ปกติ)	25 - 30 (น้ำหนักเกิน)	30.1 - 34.9 (อ้วนขั้นที่ 1)	35 - 40 (อ้วนขั้นที่ 2)	>= 40 (อ้วนขั้นที่ 3)
กทม.&ปริมณฑล						
ในเมือง	ชาย	61.85	28.32	6.36	3.47	0.00
	หญิง	51.93	34.12	11.57	1.78	0.59
	รวม	55.29	32.16	9.80	2.35	0.39
นอกเมือง	ชาย	69.61	21.57	6.86	0.00	0.98
	หญิง	51.92	33.33	11.54	1.92	1.28
	รวม	59.30	28.68	9.69	1.16	1.16
รวม	ชาย	64.96	25.91	6.57	2.19	0.36
	หญิง	51.93	33.87	11.56	1.83	0.81
	รวม	56.64	30.99	9.77	1.95	0.65
ขอนแก่น						
ในเมือง	ชาย	64.71	26.47	8.82	0.00	0.00
	หญิง	58.97	28.21	10.26	2.56	0.00
	รวม	60.71	27.68	9.82	1.79	0.00
นอกเมือง	ชาย	69.29	24.41	4.72	1.57	0.00
	หญิง	57.70	33.11	7.21	1.97	0.00
	รวม	61.11	30.56	6.48	1.85	0.00
รวม	ชาย	68.32	24.84	5.59	1.24	0.00
	หญิง	57.96	32.11	7.83	2.09	0.00
	รวม	61.03	29.96	7.17	1.84	0.00

หมายเหตุ BMI = น้ำหนักเป็นกิโลกรัม/กำลังสองของความสูงเป็นเมตร

ตารางที่ 5.C8 ร้อยละของผู้สูงวัยช่วงอายุต่าง ๆ ในพื้นที่ต่าง ๆ จำแนกตามดัชนีมวลกาย (BMI)

พื้นที่	อายุ (ปี)	ดัชนีมวลกาย (BMI)				
		18.5 - 24.9	25 - 30	30.1 - 34.9	35 - 40	>= 40
		(ปกติ)	(น้ำหนักเกิน)	(อ้วนขั้นที่ 1)	(อ้วนขั้นที่ 2)	(อ้วนขั้นที่ 3)
กทม.&ปริมณฑล						
ในเมือง	ไม่เกิน 60	52.03	32.52	11.38	3.25	0.81
	60 -69	54.43	32.28	12.03	1.27	0.00
	70-79	61.04	33.77	2.60	2.60	0.00
	ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป	80.95	14.29	4.76	0.00	0.00
	รวม	55.38	31.87	9.96	2.39	0.40
นอกเมือง	ไม่เกิน 60	58.33	30.13	8.33	1.92	1.28
	60 -69	54.84	25.81	17.74	0.00	1.61
	70-79	67.65	29.41	2.94	0.00	0.00
	ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป	83.33	16.67	0.00	0.00	0.00
	รวม	59.30	28.68	9.69	1.16	1.16
รวม	ไม่เกิน 60	54.48	31.59	10.20	2.74	1.00
	60 -69	54.55	30.45	13.64	0.91	0.45
	70-79	63.06	32.43	2.70	1.80	0.00
	ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป	81.48	14.81	3.70	0.00	0.00
	รวม	56.71	30.79	9.87	1.97	0.66
ขอนแก่น						
ในเมือง	ไม่เกิน 60	56.60	30.19	11.32	1.89	0.00
	60 -69	48.72	35.90	12.82	2.56	0.00
	70-79	91.67	8.33	0.00	0.00	0.00
	ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	รวม	60.00	28.18	10.00	1.82	0.00
นอกเมือง	ไม่เกิน 60	55.98	34.62	7.26	2.14	0.00
	60 -69	62.14	29.13	6.80	1.94	0.00
	70-79	71.83	21.13	5.63	1.41	0.00
	ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป	72.73	27.27	0.00	0.00	0.00
	รวม	60.93	30.70	6.51	1.86	0.00
รวม	ไม่เกิน 60	56.10	33.80	8.01	2.09	0.00
	60 -69	58.45	30.99	8.45	2.11	0.00
	70-79	74.70	19.28	4.82	1.20	0.00
	ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป	78.57	21.43	0.00	0.00	0.00
	รวม	60.74	30.19	7.22	1.85	0.00

หมายเหตุ BMI = น้ำหนักเป็นกิโลกรัม/กำลังสองของความสูงเป็นเมตร

โดยสรุป มิติสุขภาพจากการสำรวจแสดงให้เห็นถึงสุขภาพกายและใจโดยรวมของผู้สูงอายุ ทั้งในกทม.และปริมณฑล และในชนบทอยู่ในระดับปานกลางถึงดีมากทั้งผู้ชายและผู้หญิง และในทุกกลุ่มอายุ แม้ว่าระดับสุขภาพทางกายและใจจะลดลงเมื่ออายุเพิ่มขึ้น ปัญหาทางสุขภาพที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ประสบ คือ ปัญหาการมองเห็น การได้ยิน และปัญหาเกี่ยวกับหัวใจ ที่เกิดกับผู้หญิงและผู้ชายทั้งในเมืองและนอกเมือง อย่างไรก็ตาม ก็มีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่มีปัญหาเกี่ยวกับการพิการแขนขา และเกี่ยวกับไต ซึ่งในส่วนของปัญหาเกี่ยวกับไตนั้น จะเกิดกับผู้สูงอายุที่มีอายุมากขึ้นที่อยู่ในเขตนอกเมือง สำหรับปัญหาโรคทางจิตนั้น ยังไม่ปัญหาเด่นชัด แต่ก็มีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่อยู่นอกเมืองในทั้งสองพื้นที่สำรวจที่มีปัญหานี้เกิดขึ้น

5.4 สถานภาพการจ้างงาน

5.1.4.1 สถานะการมีงานทำ

สถานภาพในการทำงานของผู้สูงอายุจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,441 รายที่อยู่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑล และชนบท ส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.26 ไม่ได้ทำงาน มีผู้ทำงานอยู่ร้อยละ 47.74 ซึ่งเป็นผู้สูงอายุวัยเกษียณแล้ว คือ อายุ 60 ปีขึ้นไป ยังทำงานอยู่ประมาณร้อยละ 14 และผู้สูงอายุที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไปก็ยังมีงานทำ (ตารางที่ 5.D1) ผู้สูงอายุที่ทำงานจะกระจายอยู่ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทในสัดส่วนที่ผู้ทำงานอยู่ในเขตชนบทจะสูงกว่าในเขตเมืองเล็กน้อย โดยที่ผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิงจะมีสัดส่วนในการทำงานมากกว่าผู้ชายทั้งในเขตเมืองและชนบท (ตารางที่ 5.D2)

ตารางที่ 5.D1 สถานะการทำงานของผู้ตอบตามกลุ่มอายุ

กลุ่มอายุ	ทำงาน		ไม่ทำงาน		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
45-59	477	33.10	256	17.77	733	50.87
60-69	153	10.62	253	17.56	406	28.17
70-79	51	3.54	182	12.63	233	16.17
80 ปีขึ้นไป	7	0.49	62	8.23	69	4.79
รวม	688	47.74	753	52.26	1,441	100.00

ตารางที่ 5.D2 สถานะการทำงานของผู้ตอบตามเขตที่อยู่อาศัยและเพศ

สถานะการทำงาน	เขตที่อยู่อาศัย						
	เขตเมือง		รวม	ชนบท		รวม	รวมทั้งหมด
	ชาย	หญิง		ชาย	หญิง		
ทำงาน	97	205	302	154	232	386	688
ไม่ได้ทำงาน	120	241	361	110	282	392	753
รวม	217	446	663	264	514	778	1441

5.4.2 งานหลักที่ผู้สูงอายุทำ

ผู้สูงอายุที่มีงานทำจะทำงานหลักในลักษณะที่เป็นธุรกิจของตนเองนอกภาคเกษตร ถึงร้อยละ 50.15 รองลงมาได้แก่ งานที่เป็นธุรกิจของผู้อื่นและได้รับเงินเดือนค่าจ้าง (ร้อยละ 23.4) และธุรกิจของตนเองที่เกี่ยวกับการเกษตร (ร้อยละ 21.51) มีผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งที่ทำงานในธุรกิจครอบครัวหรือญาติ โดยมีชั่วโมงทำงานมากกว่า 18 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และน้อยกว่า 18 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (ร้อยละ 2.76 และ 2.18 ตามลำดับ) โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน (ตารางที่ 5.D3) สำหรับเหตุผลในการทำงานช่วยธุรกิจของครอบครัวหรือญาติโดยใช้เวลาน้อยกว่า 18 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ นั้น คือ ปัญหาสุขภาพเป็นสาเหตุหลัก รองลงมาได้แก่ ภาระในการดูแลเด็กหรือทำงานบ้าน (ตารางที่ 5.D4)

ตารางที่ 5.D3 งานหลักในปัจจุบันที่ผู้ตอบทำอยู่

งานหลักในปัจจุบัน	จำนวน	ร้อยละ
ธุรกิจของผู้อื่น และได้รับเงินเดือนค่าจ้าง	161	23.4
ธุรกิจของตนเองที่เกี่ยวกับการเกษตร	148	21.51
ธุรกิจของตนเองนอกภาคเกษตร	345	50.15
ธุรกิจของครอบครัว/ญาติ (มากกว่า 18 ชั่วโมงต่อสัปดาห์โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน)	19	2.76
ธุรกิจของครอบครัว/ญาติ (น้อยกว่า 18 ชั่วโมงต่อสัปดาห์โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน)	15	2.18
รวม	688	100.00

ตารางที่ 5.D4 เหตุผลที่ทำงานน้อยกว่า 18 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

เหตุผล	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาสุขภาพ	8	53.33
ดูแลเด็กหรือทำงานบ้าน	4	26.67
ต้องการพักผ่อน	1	6.67
ไม่ตอบ	2	13.33
รวม	15	100.00

5.4.3 ความพร้อมของในการทำงานของผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงาน

ในกรณีของผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานและกำลังหางานทำ หากมีงานให้ทำในตอนนี้ ร้อยละ 70.37 ของผู้ตอบก็มีความพร้อมที่จะทำงานได้ (ตารางที่ 5.D5) สำหรับผู้ที่ไม่สามารถทำงานได้นั้น มีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากภาวะเสี่ยงดูแลเด็กหรือทำงานบ้าน (ร้อยละ50) สาเหตุรองลงมา คือ ปัญหาสุขภาพ (ร้อยละ 31.25)

ตารางที่ 5.D5 ความพร้อมในการทำงาน หากมีงานให้ทำในตอนนี้

ความพร้อมในการทำงานหากมีให้ทำในตอนนี้	จำนวน	ร้อยละ
สามารถทำได้	38	70.37
ไม่สามารถทำได้	16	29.63
รวม	54	100

ตารางที่ 5.D6 สาเหตุของความไม่พร้อมที่จะทำงานหากมีงานให้ทำในตอนนี้

เหตุผล	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาสุขภาพ	5	31.25
ดูแลเด็กหรือทำงานบ้าน	8	50.00
ไม่มีงานพอที่จะให้ทำ	1	6.25
ไม่ตอบ	2	12.5
รวม	16	100.00

5.4.5 ผู้สูงอายุที่มีงานทำ

(1) ตำแหน่งและลักษณะการทำงาน

ในกลุ่มของผู้สูงอายุที่มีงานทำนั้น ส่วนใหญ่ ประมาณร้อยละ 60 จะทำงานในปัจจุบันในตำแหน่งพนักงานประจำ และประมาณร้อยละ 21 ทำงานเป็นพนักงานรายวัน (ตารางที่ 5.D7) และส่วนใหญ่ ประมาณร้อยละ 70 เป็นการทำงานเต็มเวลา และอีกประมาณร้อยละ 89 มีวันทำงาน ระหว่าง 5 ถึง 7 วันต่อสัปดาห์ (ตารางที่ 5.D8 และตารางที่ 5. D9)

ตารางที่ 5.D7 ตำแหน่งการทำงานในปัจจุบันของผู้ตอบ

ตำแหน่งการทำงานปัจจุบัน	จำนวน	ร้อยละ
พนักงานประจำ	97	59.88
พนักงานชั่วคราว	19	11.73
พนักงานรายวัน	34	20.99
ไม่ตอบ	12	7.41
รวม	162	100

ตารางที่ 5.D8 ลักษณะการทำงาน

ลักษณะการทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เต็มเวลา	39	24.07
เต็มเวลา	114	70.37
ไม่ตอบ	9	5.56
รวม	162	100.00

ตารางที่ 5.D9 จำนวนวันทำงานใน 1 สัปดาห์

จำนวนวันทำงานใน 1 สัปดาห์	จำนวน	ร้อยละ
1- 4 วัน	13	8.02
5 วัน	68	41.98
6 - 7 วัน	77	47.53
ไม่ตอบ	4	2.47
รวม	162	100.00

(2) ค่าจ้างหรือค่าตอบแทน และสิทธิประโยชน์ต่างๆที่ได้รับ

ในการทำงานของผู้สูงอายุนั้น ส่วนใหญ่ ร้อยละ 63.58 ของผู้ตอบจะได้รับค่าจ้างเป็นรายเดือน รองลงมาเป็นค่าจ้างรายวัน (ร้อยละ 16.67) นอกจากนั้นจะมีประมาณร้อยละ 7 ที่ได้รับค่าตอบแทนตามผลการทำงาน (ตารางที่ 5.D10)

ตารางที่ 5.D10 ประเภทค่าจ้าง/ค่าตอบแทนที่ได้รับ

ประเภทค่าจ้าง/ค่าตอบแทน	จำนวน	ร้อยละ
รายปี	1	0.62
รายเดือน	103	63.58
รายสัปดาห์	4	2.47
รายวัน	27	16.67
เป็นครั้งๆ ตามสัญญาจ้าง	3	1.85
ตามผลการทำงาน (ไม่มีเงินเดือนขั้นพื้นฐาน)	12	7.41
อื่นๆ	5	3.09
ไม่ตอบ	7	4.32
รวม	162	100

สำหรับสิทธิประโยชน์ต่างๆจากการทำงานที่นายจ้างปัจจุบันได้จัดให้ โดยการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงาน เช่น กองทุนประกันสังคม กองทุนบำเหน็จบำนาญตามสาขาอาชีพ เช่น กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข) กองทุนครูเอกชน เป็นต้น ผู้สูงอายุในกลุ่มตัวอย่างที่มีงานทำ ส่วนใหญ่จะไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนบำเหน็จบำนาญใดๆ (ร้อยละ 46.3) มีผู้ตอบร้อยละ 26.54 ที่ตอบว่าเป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคม และร้อยละ 15.43 เป็นสมาชิกกองทุนบำเหน็จบำนาญตามสาขาอาชีพ (ตารางที่ 5.D11)

อย่างไรก็ตาม นายจ้างของผู้สูงอายุ ก็ได้จัดให้มีการประกันสุขภาพให้โดยร้อยละ 19.75 ของผู้ตอบ ไม่ต้องเสียค่าเบี้ยประกันเพิ่มเติม และอีกร้อยละ 9.26 ที่ต้องเสียค่าเบี้ยประกันเพิ่มเติม แต่ส่วนใหญ่ของผู้ตอบ ร้อยละ 58.02 ไม่มีการประกันสุขภาพอื่นๆ นอกเหนือจากระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า (30บาท)

สำหรับการประกันการว่างงานนั้น นายจ้างของผู้ตอบได้ให้สิทธิประกันการว่างงานผ่านการประกันสังคมแก่ผู้สูงอายุที่ยังอยู่ในวัยทำงาน สำหรับผู้เกษียณแล้วแต่ยังทำงานอยู่จะไม่มีการ

ประกันการว่างงานแต่อย่างใด (ตารางที่ 5.D13) แม้แต่สวัสดิการการชราภาพ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ร้อยละ 71.6 ก็ไม่ได้รับจากกองทุนใดๆ มีเพียงร้อยละ 22.22 ของผู้ตอบที่หลังจากเกษียณแล้วได้รับเงินบำเหน็จชราภาพจากนายจ้าง (ร้อยละ 8.64) หรือได้รับจากนายจ้างที่จ่ายสมทบเข้ากองทุนบำเหน็จบำนาญของเอกชนทุกปีของการทำงาน (ร้อยละ 6.79) หรือได้รับเงินบำนาญชราภาพจากกองทุนประกันสังคม (ร้อยละ 6.79)

ตารางที่ 5.D11 การเข้าเป็นสมาชิกกองทุนเกี่ยวกับการทำงาน

การเป็นสมาชิก	จำนวน	ร้อยละ
กองทุนประกันสังคม	43	26.54
กองทุนบำเหน็จบำนาญตามสาขาอาชีพ (เช่น กบข. กองทุนครูเอกชน)	25	15.43
กองทุนอื่นๆ	11	6.79
ไม่เป็นสมาชิกกองทุนบำเหน็จบำนาญใดๆ	75	46.3
ไม่ตอบ	8	4.94
รวม	162	100

ตารางที่ 5.D12 การประกันสุขภาพที่นายจ้างปัจจุบันจัดทำให้แก่ผู้สูงอายุที่ทำงาน

การประกันสุขภาพที่นายจ้างทำให้	จำนวน	ร้อยละ
มี โดยต้องเสียค่าเบี้ยประกันเพิ่มเติม	15	9.26
มี โดยท่านไม่ต้องเสียเบี้ยประกันเพิ่มเติม	32	19.75
ไม่มีการประกันสุขภาพอื่นๆ นอกเหนือจากระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า (30บาท)	94	58.02
ไม่ตอบ	21	12.96
รวม	162	100

ตารางที่ 5.D13 การประกันการว่างงานที่นายจ้างปัจจุบันจัดทำให้แก่ผู้สูงอายุที่ทำงาน

กลุ่มอายุ	มี ผ่านทาง ประกันสังคม	มี ผ่าน ภาระบวกรอื่น	ไม่มี	ไม่ตอบ	รวม	ร้อยละ
45-59	25	6	94	9	134	82.72
60-69	2	0	17	3	22	13.58
70-79	0	0	4	1	5	3.09
80-99	0	0	0	1	1	0.62
รวม	27	6	115	14	162	100.00

ตารางที่ 5.D14 สวัสดิการชราภาพจากงานปัจจุบัน

การได้รับสวัสดิการชราภาพจากงานปัจจุบัน	จำนวน	ร้อยละ
ได้รับเงินบำเหน็จชราภาพจากนายจ้างหลังเกษียณอายุงานหรือออกจากงาน	14	8.64
ได้รับเงินบำเหน็จชราภาพจากนายจ้างหลังเกษียณอายุงานหรือออกจากงานโดยนายจ้างสมทบเข้ากองทุนบำเหน็จบำนาญเอกชนทุกปีของการทำงานของท่านได้รับเงินบำนาญชราภาพจากนายจ้างหลังเกษียณอายุงานหรือออกจากงาน	11	6.79
ได้รับเงินบำนาญชราภาพจากกองทุนประกันสังคมทุกๆ ปีหลังเกษียณอายุงาน	11	6.79
ไม่ได้รับเงินบำเหน็จหรือบำนาญชราภาพใดๆ	116	71.60
ไม่ตอบ	10	6.17
รวม	162	100.00

5.4.6 ความคิดเห็นและความพอใจในงานปัจจุบัน

สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับตารางการทำงานของงานปัจจุบันว่านานเกินไปหรือไม่ ผู้ตอบส่วนใหญ่ ร้อยละ 82.72 คิดว่าเหมาะสมดีแล้ว (ตารางที่ 5.D15) และในภาพรวมมีความพอใจกับงานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งประมาณร้อยละ 79 ให้ความเห็นว่ามีความพอใจ (ตารางที่ 5.D16)

ตารางที่ 5.D15 ความคิดเห็นเกี่ยวกับตารางการทำงานปัจจุบัน

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
นานเกินไป	13	8.02
เหมาะสมดี	134	82.72
น้อยเกินไป	15	9.26
รวม	162	100

ตารางที่ 5.D16 ความพอใจในงานปัจจุบันที่ทำ

การมีความพอใจกับงานปัจจุบัน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เห็นด้วยอย่างมาก	4	2.47
ไม่เห็นด้วย	23	14.20
เห็นด้วย	95	58.64
เห็นด้วยอย่างมาก	34	20.99
ไม่ตอบ	6	3.70
รวม	162	100.00

5.5 สถานภาพด้านรายได้

5.5.1 รายได้จากการทำงาน

ผู้ที่ก้าวเข้าสู่วัยเกษียณกว่าร้อยละ 80 มีรายได้จากการทำงานต่ำกว่า 2 แสนบาทต่อปีและไม่แตกต่างกันตามจังหวัดที่อยู่อาศัย (ตารางที่ 5.E1) ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่กำลังจะเกษียณมีรายได้ค่อนข้างต่ำ อาจไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพหลังวัยเกษียณได้ ทำให้ยังคงต้องทำงานเต็มเวลาหลังอายุ 60 ปีไปแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลใน ตารางที่ 5.E2 ที่แสดงสถานการณ์งานของผู้เกษียณพบว่า ยังคงมีรายได้จากการทำงานอยู่ และเป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้เกษียณที่อยู่ในขอนแก่นมีสัดส่วนสูงกว่าผู้เกษียณที่อยู่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑล กล่าวคือ ร้อยละ 71 ของผู้เกษียณที่ยังคงทำงานเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดขอนแก่น ในขณะที่ผู้เกษียณที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑลคิดเป็นร้อยละ 48 และ 45 ตามลำดับ ผู้เข้าสู่วัยเกษียณกว่าร้อยละ 80 มีรายได้จากการทำงานต่ำกว่า 2 แสนบาทต่อปีและไม่แตกต่างกันตามเขตชุมชน (ตารางที่ 5.E3) สำหรับผู้เกษียณพบว่า ยังคงมีรายได้จากการ

ทำงานอยู่เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้เกษียณที่อยู่ในเขตเมืองมีสัดส่วนสูงกว่าผู้เกษียณที่อยู่ในชนบท ยกเว้นผู้เกษียณตอนกลางที่มีอายุในช่วง 70-79 ปี จะมีสัดส่วนของผู้ที่อยู่ในชนบทสูงกว่าเขตเมือง ข้อมูลดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าผู้เกษียณส่วนใหญ่ยังคงมีการทำงานเต็มเวลา ดังนั้นหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุอาจเสนอนโยบายให้มีการเลื่อนอายุเกษียณออกไปจากปัจจุบันที่กำหนดไว้ที่อายุ 60 ปี

ตารางที่ 5.E1 รายได้จากการทำงานของผู้ที่กำลังเข้าสู่วัยเกษียณและผู้เกษียณแบ่งตามที่อยู่อาศัย

ที่อยู่อาศัย	รายได้ (บาทต่อปี)	ร้อยละ		ร้อยละ		ร้อยละ		80 ปีขึ้นไป	ร้อยละ
		45-59	60-69	70-79	80 ปีขึ้นไป				
กรุงเทพฯ	น้อยกว่า 100,000	61	60	19	58	13	93	0	0
	100,000-200,000	28	27	9	27	1	7	1	100
	200,001-300,000	8	8	3	9	0	0	0	0
	300,001-400,000	2	2	0	0	0	0	0	0
	400,001-500,000	1	1	0	0	0	0	0	0
	มากกว่า 500,000	2	2	2	6	0	0	0	0
	รวม		102	100	33	100	14	100	1
ปริมณฑล	น้อยกว่า 100,000	70	61	21	70	9	69	1	50
	100,000-200,000	30	26	6	20	3	23	0	0
	200,001-300,000	3	3	3	10	1	8	0	0
	300,001-400,000	5	4	0	0	0	0	0	0
	400,001-500,000	6	5	0	0	0	0	0	0
	มากกว่า 500,000	1	1	0	0	0	0	1	50
	รวม		115	100	30	100	13	100	2
ขอนแก่น	น้อยกว่า 100,000	118	72	39	87	19	95	6	100
	100,000-200,000	27	16	5	11	0	0	0	0
	200,001-300,000	9	5	1	2	1	5	0	0
	300,001-400,000	6	4	0	0	0	0	0	0
	400,001-500,000	3	2	0	0	0	0	0	0
	มากกว่า 500,000	1	1	0	0	0	0	0	0
	รวม		164	100	45	100	20	100	6

ตารางที่ 5.E2 สถานะการทำงานของผู้เกษียณแบ่งตามที่อยู่อาศัย

	60-69	ร้อยละ	70-79	ร้อยละ	80 ปีขึ้นไป	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
กรุงเทพฯ	33	31	14	30	1	11	48	29
ปริมณฑล	30	28	13	28	2	22	45	27
ขอนแก่น	45	42	20	43	6	67	71	43
รวม	108	100	47	100	9	100	164	100

ตารางที่ 5.E3 รายได้จากการทำงานของผู้ที่กำลังเข้าสู่วัยเกษียณและผู้เกษียณแบ่งตามเขตชุมชน

ที่อยู่อาศัย	รายได้ (บาทต่อปี)	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	80 ปีขึ้นไป	ร้อยละ	
		45-59	60-69	70-79					
เขตเมือง	น้อยกว่า 100,000	93	56	39	65	18	90	4	80
	100,000-200,000	47	28	13	22	2	10	1	20
	200,001-300,000	12	7	5	8	0	0	0	0
	300,001-400,000	4	2	0	0	0	0	0	0
	400,001-500,000	6	4	0	0	0	0	0	0
	มากกว่า 500,000	4	2	3	5	0	0	0	0
	รวม		166	100	60	100	20	100	5
ชนบท	น้อยกว่า 100,000	150	70	39	81	22	81	3	75
	100,000-200,000	38	18	7	15	2	7	0	0
	200,001-300,000	8	4	2	4	2	7	0	0
	300,001-400,000	9	4	0	0	0	0	0	0
	400,001-500,000	4	2	0	0	0	0	0	0
	มากกว่า 500,000	6	3	0	0	1	4	1	25
	รวม		215	100	48	100	27	100	4

5.5.2 รายได้จากเงินบำนาญบ้านอายุ

รายได้จากเงินบำนาญบ้านอายุของรัฐของผู้เกษียณมีการกระจายค่อนข้างคล้ายกันในพื้นที่สำรวจ คือ กทม. และปริมณฑล และขอนแก่น กล่าวคือ ผู้เกษียณตอนต้นที่มีอายุในช่วง 60-69 ปี กว่าร้อยละ 80 มีรายได้จากเงินบำนาญบ้านอายุของรัฐต่ำกว่า 3 แสนบาทต่อปี (ตารางที่ 5.E4)

รายได้จากเงินบำเหน็จบำนาญของรัฐของผู้เกษียณมีการกระจายค่อนข้างต่างกันในเขตเมืองและเขตชนบทกล่าวคือ ผู้เกษียณตอนต้นที่มีอายุในช่วง 60-69 ปีที่อาศัยในเขตเมือง ประมาณร้อยละ 80 มีรายได้จากเงินบำเหน็จบำนาญของรัฐต่ำกว่า 4 แสนบาทต่อปี ในขณะที่ผู้เกษียณตอนต้นที่อาศัยในเขตชนบท ประมาณร้อยละ 90 มีรายได้จากเงินบำเหน็จบำนาญของรัฐต่ำกว่า 4 แสนบาทต่อปีจะเห็นว่ารายได้จากเงินบำเหน็จบำนาญของรัฐอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ (ตารางที่ 5.E5) สำหรับแนวทางแก้ปัญหานี้อาจทำได้โดยการใช้ออมภาคบังคับในขณะที่อยู่ในวัยทำงานเมื่อครบอายุเกษียณแล้วจะทำให้มีเงินออมเพียงพอแก่การดำรงชีพในวัยเกษียณ

ตารางที่ 5.E4 รายได้จากเงินบำเหน็จบำนาญของรัฐของผู้ที่กำลังเข้าสู่วัยเกษียณและผู้เกษียณแบ่งตามที่อยู่อาศัย

ที่อยู่อาศัย	รายได้ (บาทต่อปี)	ร้อยละ		ร้อยละ		ร้อยละ		ร้อยละ	
		45-59	60-69	70-79	80 ปีขึ้นไป	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
กรุงเทพฯ	น้อยกว่า 100,000	0	2	1	20	1	100		
	100,000-200,000	0	3	2	40	0	0		
	200,001-300,000	1	1	1	20	0	0		
	300,001-400,000	0	1	0	0	0	0		
	400,001-500,000	0	0	0	0	0	0		
	มากกว่า 500,000	0	0	1	20	0	0		
	รวม	1	100	7	100	5	100	1	100
ปริมณฑล	น้อยกว่า 100,000	1	4	2	50	1	100		
	100,000-200,000	1	3	0	0	0	0		
	200,001-300,000	0	2	0	0	0	0		
	300,001-400,000	0	1	0	0	0	0		
	400,001-500,000	0	0	1	25	0	0		
	มากกว่า 500,000	1	2	1	25	0	0		
	รวม	3	100	12	100	4	100	1	100
ขอนแก่น	น้อยกว่า 100,000	2	5	5	56	0	0		
	100,000-200,000	1	4	1	11	0	0		
	200,001-300,000	0	4	2	22	0	0		
	300,001-400,000	0	2		0	0	0		
	400,001-500,000								
	บาทต่อปี	0	0	1	11	0	0		
	มากกว่า 500,000	0	0	0	0	0	0		
รวม	3	100	15	100	9	100	0	0	

ตารางที่ 5.E5 รายได้จากเงินบำนาญบ้านอายุของรัฐของผู้ที่กำลังเข้าสู่วัยเกษียณและผู้เกษียณแบ่งตามเขตชุมชน

ที่อยู่อาศัย	รายได้ (บาทต่อปี)	ร้อยละ		ร้อยละ		ร้อยละ		80 ปีขึ้นไป	ร้อยละ
		45-59	60-69	70-79	80 ปีขึ้นไป				
เขตเมือง	น้อยกว่า 100,000	2	67	1	6	1	14	2	100
	100,000-200,000	0	0	4	25	2	29	0	0
	200,001-300,000	1	33	5	31	3	43	0	0
	300,001-400,000	0	0	3	19		0	0	0
	400,001-500,000	0	0	0	0	0	0	0	0
	มากกว่า 500,000	0	0	3	19	1	14	0	0
	รวม		3	100	16	100	7	100	2
ชนบท	น้อยกว่า 100,000	0	0	8	44	6	55	0	0
	100,000-200,000	2	50	6	33	1	9	0	0
	200,001-300,000	0	0	2	11	0	0	0	0
	300,001-400,000	0	0	1	6	0	0	0	0
	400,001-500,000	0	0	0	0	2	18	0	0
	มากกว่า 500,000	2	50	1	6	2	18	0	0
	รวม		4	100	18	100	11	100	0

การวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านรายได้ของผู้ที่กำลังเข้าสู่วัยเกษียณและผู้เกษียณในรายงานฉบับนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลภาคตัดขวางของปี 2552 ซึ่งเป็นรอบการเก็บข้อมูลรอบที่หนึ่ง (Wave 1) ของการเก็บข้อมูลโดยใช้ตัวอย่างซ้ำ ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพลวัตของโครงสร้างรายได้ของกลุ่มตัวอย่างตามกาลเวลาได้ ต้องรอให้มีการเก็บข้อมูลในรอบที่สองก่อน เมื่อมีข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างซ้ำในรอบถัดไป ก็จะสามารวิเคราะห์ข้อมูลในรายละเอียดเพิ่มเติมที่สามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุต่อไปได้ ตัวอย่างของประเด็นคำถามที่น่าสนใจ เช่น กลุ่มผู้เกษียณที่อยู่ในวัยเกษียณตอนต้นจะมีรายได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรเมื่อกลุ่มคนเหล่านี้ก้าวเข้าสู่กลุ่มผู้เกษียณตอนกลาง การกระจายรายได้ของกลุ่มผู้เกษียณตอนต้นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและชนบทจะดีขึ้นหรือแย่ลงเมื่อกลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้ก้าวเข้าสู่ผู้เกษียณตอนกลาง เป็นต้น

5.6 สถานภาพด้านสินทรัพย์และหนี้สิน

5.6.1 สถานะด้านทรัพย์สิน

จากข้อมูลพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีบ้านเป็นของตนเอง โดยสัดส่วนของความเป็นเจ้าของบ้านเพิ่มขึ้นตามอายุ มูลค่าสินทรัพย์อื่นๆ ที่มีค่าภายในบ้าน เช่น เฟอร์นิเจอร์และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ จึงเป็นรายการสินทรัพย์ที่ผู้สูงอายุทุกกลุ่มมีมากเป็นอันดับสองรองจากบ้าน ข้อมูลจากการสำรวจพบว่า (1) บ้าน (2) สินทรัพย์ที่มีค่าภายในบ้าน (3) มรดก เงินบำนาญ หรือสินไหมทดแทนอื่นๆ (4) เงินฝากธนาคารในบัญชีออมทรัพย์ (5) บัญชีเงินฝากประจำ และ (6) ยานพาหนะ เป็นรายการสินทรัพย์หกอันดับแรกของผู้สูงอายุเป็นเจ้าของ อาจกล่าวได้ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคุ้นเคยกับการออมในรูปแบบของสินทรัพย์ที่จับต้องได้ เช่น บ้านและที่ดิน หรือเงินฝากธนาคาร ซึ่งมีความมั่นคงและให้ผลตอบแทนแน่นอน มีผู้สูงอายุจำนวนน้อยมากที่ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์หรือซื้อประกันชีวิต โดยจะเห็นว่าสัดส่วนการเป็นเจ้าของหุ้นและกองทุนรวมลดลงเมื่อกลุ่มตัวอย่างมีอายุมากขึ้น อันเป็นลักษณะที่ตรงข้ามกับความเป็นเจ้าของบ้านที่กล่าวข้างต้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้ที่มีอายุมากขึ้นจะชอบความเสี่ยงน้อยลง หรือมีความเป็น risk averse มากขึ้น ประกอบกับผู้สูงอายุอาจขาดความรู้และความเข้าใจในการลงทุนในตราสารการลงทุนต่างๆ และตลาดทุนของไทยยังไม่พัฒนาเท่าที่ควรจึงละเลยการระดมเงินออมจากผู้สูงอายุ (ตารางที่ 5.F1)

ตารางที่ 5. F1 ร้อยละความเป็นเจ้าของสินทรัพย์ประเภทต่างๆ ของผู้สูงอายุ

อายุ	45-59	60-69	70-79	80 ปีขึ้นไป
ประเภทของสินทรัพย์				
1. บ้าน	82.40	89.90	93.56	94.20
2. อสังหาริมทรัพย์อื่นๆ	25.51	22.41	24.89	15.94
3. ธุรกิจ หรือกิจการค้า	4.91	2.71	6.01	1.45
4. เงินสดและบัญชีเงินออมทรัพย์	27.56	25.62	18.88	18.84
5. บัญชีเงินฝากประจำ	13.10	11.08	8.58	5.80
6. หุ้นหรือกองทุนรวม	1.36	1.23	1.29	0.00
7. พันธบัตรรัฐบาล	0.82	1.97	2.58	2.90
8. Term Life Insurance	13.10	9.11	3.86	0.00

9. Whole Life Insurance	3.27	3.69	3.86	2.90
10. Annuity Insurance	0.95	1.23	0.86	1.45
11. ให้ผู้อื่นกู้ยืมเงิน	9.00	4.43	4.72	7.25
12. บัญชีเงินฝากกลุ่มออมทรัพย์อื่นๆ ที่ไม่ใช่ธนาคาร	18.83	12.56	9.44	5.80
13. สินทรัพย์ประเภทอื่นๆ	7.64	7.88	4.29	5.80
14. มรดก หรือเงินทดแทน	26.19	21.43	27.04	23.19
15. ยานพาหนะ	37.65	25.37	13.30	14.49
16. สินทรัพย์ที่มีค่าอื่นๆภายในบ้าน	54.43	50.25	40.34	33.33

ตารางที่ 5.F2 สรุปมูลค่าสินทรัพย์โดยเฉลี่ยที่ผู้สูงอายุเป็นเจ้าของ โดยเป็นการรวมมูลค่าของสินทรัพย์ทั้ง 16 รายการที่กล่าวไว้แล้วในตารางที่ 5.F1 โดยภาพรวมจะเห็นว่าผู้สูงวัยมีสินทรัพย์เพิ่มขึ้นเมื่อมีอายุมากขึ้น ยกเว้นกลุ่มผู้มีอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไปจะมีสินทรัพย์ลดลง รูปแบบการออมของผู้สูงอายุจึงสอดคล้องกับแนวคิด life cycle model ซึ่งวิเคราะห์ว่าการออมของบุคคลโดยทั่วไปจะเพิ่มขึ้นเมื่อมีอายุมากขึ้น แต่เมื่อถึงอายุระดับหนึ่งแล้วการออมจะค่อยๆ ลดลง โดยผู้สูงอายุจากการสำรวจนี้มีการออมลดลงเมื่อเข้าสู่วัยชรามาก (oldest old) เมื่อ 80 ปีขึ้นไปนั่นเอง นอกจากนี้พบว่าผู้สูงวัยเพศชายมีมูลค่าสินทรัพย์รวมมากกว่าเพศหญิงในทุกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะในกลุ่มอายุ 70-79 ปี ซึ่งชายจะมีสินทรัพย์มากกว่าหญิงประมาณสองเท่า ทั้งนี้ อาจมีสาเหตุจากเพศหญิงในช่วงอายุดังกล่าวมีอาชีพเป็นแม่บ้านทำหน้าที่ดูแลครอบครัวเมื่อครั้งอยู่ในวัยทำงาน จึงมีโอกาสนในการออมและการสะสมสินทรัพย์น้อยกว่าเพศชายที่ทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัวและทำการออมเพื่อสมาชิกในครอบครัว อนึ่ง จากข้อมูลยังพบอีกว่า สินทรัพย์โดยรวมของผู้สูงวัยมีมูลค่าอยู่ระหว่าง 1-4 ล้านบาท โดยรายการสินทรัพย์ที่สำคัญที่สุดของผู้สูงวัยคือบ้าน โดยประมาณร้อยละ 86 ของผู้สูงวัยมีบ้านเป็นของตนเอง

ตารางที่ 5.F2 มูลค่าสินทรัพย์โดยเฉลี่ยของผู้สูงอายุ

อายุ	45-59		60-69		70-79		80 ปีขึ้นไป	
	เขตเมือง	ชนบท	เขตเมือง	ชนบท	เขตเมือง	ชนบท	เขตเมือง	ชนบท
ที่อยู่อาศัย								
เพศชาย								
- มูลค่าสินทรัพย์								
รวม (บาท)	2,334,127	1,773,531	1,909,383	2,196,016	4,059,606	3,154,247	3,773,033	1,164,250
- จำนวนชาย	83	132	60	57	33	47	15	20
ร้อยละ	86	99	90	93	94	96	83	100
เพศหญิง								
- มูลค่าสินทรัพย์								
รวม (บาท)	1,830,583	1,373,769	2,812,627	1,915,148	1,735,809	1,439,536	929,917	1,255,000
- จำนวนหญิง	186	277	142	128	68	77	12	17
ร้อยละ	86	97	97	97	97	97	92	94

จากการวิเคราะห์ในเบื้องต้นนี้อาจสรุปได้ว่า ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการออมเพิ่มขึ้น จำเป็นต้องอาศัยกลไกของรัฐ เช่นสถาบันทางการเงินของรัฐหรือองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่ให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ให้เข้าใจถึงการออมในรูปแบบอื่นๆ นอกเหนือจากการมีบ้าน รัฐควรจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐานที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของการออมและการลงทุนในรูปแบบต่างๆ และส่งเสริมให้บุคคลทั่วไปตระหนักถึงความสำคัญของการออมเพื่อการชราภาพของตนเองให้มากขึ้นอันจะเป็นการลดภาระการพึ่งพิงรัฐในระยะยาว แต่อย่างไรก็ตาม จำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้มีการศึกษาในเชิงลึกเพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมการออม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการออมเพื่อการชราภาพก่อนที่จะกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมการออมที่เหมาะสมต่อไป

5.6.2 รายได้จากสินทรัพย์ และสินทรัพย์ของสมาชิกอื่นในครอบครัว

นอกจากมูลค่าของสินทรัพย์ที่ผู้สูงอายุเป็นเจ้าของ ณ เวลาที่ทำการสำรวจ ซึ่งเป็น stock ของสินทรัพย์ ณ เวลานั้นๆ การศึกษานี้ยังได้สำรวจ cash flow ของสินทรัพย์โดยสอบถามรายได้ต่อปีจากผู้สูงอายุได้รับจากสินทรัพย์ที่ตนมีอยู่ จากการสำรวจพบว่าผู้สูงอายุมีรายได้จากสินทรัพย์เพียงสามรายการคือ

1. รายได้จากการแบ่งบ้านที่ตนอาศัยอยู่ให้เช่า
2. รายได้จากการให้เช่าอสังหาริมทรัพย์อื่น เช่น บ้านที่ผู้สูงอายุไม่ได้อยู่อาศัย อาคารและที่ดิน เป็นต้น
3. ดอกเบี้ยเงินได้จากสินทรัพย์ทางการเงิน

จากตารางที่ 5.F3 จะเห็นว่าผู้สูงอายุจำนวนไม่มากนักที่มีรายได้จากสินทรัพย์ของตนเอง โดยผู้หญิงที่มีรายได้จากสินทรัพย์มีจำนวนมากกว่าชาย และจำนวนผู้สูงอายุที่มีรายได้จากสินทรัพย์มีจำนวนลดลงตามอายุ โดยจำนวนผู้สูงอายุในกลุ่มอายุ 80 ปีขึ้นไปที่มีรายได้จากสินทรัพย์มีเพียง 3 รายเท่านั้น แต่เมื่อพิจารณารายได้ต่อปีจากสินทรัพย์ทั้งสามรายการเปรียบเทียบระหว่างชาย-หญิง เปรียบเทียบตารางที่ 5.F4 กับตารางที่ 5.F5 พบว่าเฉพาะหญิงในกลุ่มอายุ 45-59 และ 60-69 ปีที่มีรายได้จากสินทรัพย์มากกว่าชายในกลุ่มอายุเดียวกัน ชายในกลุ่มอายุ 70-79 ปี และ 80ปีขึ้นไปมีรายได้ต่อปีจากสินทรัพย์ของตนเองค่อนข้างสูง อนึ่ง หากเปรียบเทียบรายได้ต่อปีจากสินทรัพย์กับมูลค่าเฉลี่ยของสินทรัพย์ทั้งหมดในตารางที่ 5.F2 จะเห็นว่าผู้สูงอายุจากการสำรวจนี้ได้รับผลตอบแทนจากสินทรัพย์ที่ตนถือครองในอัตราประมาณร้อยละ 10 ซึ่งถือเป็นอัตราผลตอบแทนที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับผลตอบแทนจากการลงทุนในรูปแบบอื่น อย่างไรก็ตามมีจำนวนผู้สูงอายุที่มีรายได้จากสินทรัพย์ของตนเองเพียงจำนวนน้อย

อนึ่ง เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์นี้ เป็นข้อมูลจากการสำรวจครั้งแรกในโครงการนำร่อง จึงอาจมีข้อผิดพลาดในการเก็บข้อมูลที่จำเป็นต้องแก้ไขปรับปรุงต่อไป ผลการวิเคราะห์ที่ได้ในขั้นนี้ จึงอาจมีความบกพร่องตามข้อผิดพลาดของข้อมูลด้วย

ตารางที่ 5.F3 จำนวนผู้สูงอายุที่มีรายได้จากสินทรัพย์ที่ตนเป็นเจ้าของ

อายุ	45-59				60-69				70-79				80 ปีขึ้นไป			
	เขตเมือง		ชนบท		เขตเมือง		ชนบท		เขตเมือง		ชนบท		เขตเมือง		ชนบท	
ที่อยู่อาศัย	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
รายได้จากการแบ่งบ้านให้เช่า	2	5	1	3	5	2	0	5	1	4	1	1	0	0	1	1
รายได้จากการให้เช่าอสังหาริมทรัพย์	1	10	7	11	2	4	1	4	3	1	2	2	2	0	1	0
ดอกเบี้ยเงินได้จากสินทรัพย์ทางการเงิน	8	14	5	20	4	11	5	6	1	6	0	2	1	3	0	0

ตารางที่ 5.F4 รายได้จากสินทรัพย์ของผู้สูงอายุเพศชาย

หน่วย: บาทต่อปี

อายุ	45-59		60-69		70-79		80 ปีขึ้นไป	
	เขตเมือง	ชนบท	เขตเมือง	ชนบท	เขตเมือง	ชนบท	เขตเมือง	ชนบท
ที่อยู่อาศัย								
รายได้จากการแบ่งบ้านให้เช่า	60,000	60,000	49,200	NA	60,000	24,000	NA	90,000
รายได้จากการให้เช่าอสังหาริมทรัพย์	120,000	103,643	252,500	1,500	1,750,000	1,020,000	170,000	2,000,000
ดอกเบี้ยเงินได้จากสินทรัพย์ทางการเงิน	120,000	73,440	120,000	300,142	3,600,000	NA	3,600,000	NA

ตารางที่ 5.F5 รายได้จากสินทรัพย์ของผู้สูงอายุเพศหญิง

หน่วย: บาทต่อปี

อายุ	45-59		60-69		70-79		80 ปีขึ้นไป	
	เขตเมือง	ชนบท	เขตเมือง	ชนบท	เขตเมือง	ชนบท	เขตเมือง	ชนบท
ที่อยู่อาศัย								
รายได้จากการแบ่งบ้านให้เช่า	128,640	78,000	270,000	53,520	57,500	60,000	NA	40,800
รายได้จากการให้เช่าอสังหาริมทรัพย์	516,300	156,727	292,750	132,000	9,600	251,500	NA	NA
ดอกเบี้ยเงินได้จากสินทรัพย์ทางการเงิน	441,429	277,436	1,652,727	160,000	160,000	4,560,000	120,000	NA

นอกจากการพึ่งพาตนเองทางการเงินแล้ว การศึกษานี้ยังได้สำรวจสินทรัพย์ของสมาชิกอื่นในครัวเรือนที่มีอายุต่ำกว่า 45 ปี และเป็นเจ้าของสินทรัพย์ที่มีมูลค่าตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไป เพื่อพิจารณาว่าสมาชิกอื่นในครอบครัวมีศักยภาพทางการเงินที่จะดูแลผู้สูงอายุภายในครัวเรือนได้มากน้อยเพียงใด จากตารางที่ 5.F6 และ 5.F7 พบว่ามีผู้สูงอายุเพียงหนึ่งในสี่เท่านั้นที่อาจพึ่งพิงสมาชิกอื่นในครอบครัวด้านการเงิน แต่มูลค่าสินทรัพย์ที่สมาชิกอื่นเป็นเจ้าของโดยส่วนใหญ่แล้วมีมูลค่าเฉลี่ยไม่เกินหนึ่งล้านบาท อันสะท้อนถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นแก่ผู้สูงอายุที่ไม่มีสินทรัพย์ของตนเองหากเกิดความไม่แน่นอนแก่ครอบครัวของผู้สูงอายุ จากการศึกษาของธนาคารโลกพบว่าใน

ระหว่างวิกฤตเศรษฐกิจทางการเงินของสหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 2008 ถึงครั้งแรกของปี 2009 นั้น ผู้สูงวัยจำนวนมากในประเทศไทย (อายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป) ได้กลับเข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อประกอบอาชีพที่ไม่มีลูกจ้าง (own account worker) เช่น หาบเร่แผงลอย ขับรถแท็กซี่ ฯลฯ หรือช่วยเหลือธุรกิจภายในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน (unpaid family worker) เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายในบ้านอันเนื่องมาจากค่าครองชีพที่สูงขึ้นในขณะที่สมาชิกอื่นในครัวเรือนอยู่ในระหว่างการหางานทำหรือตกงาน ความไม่มั่นคงทางการเงินของสมาชิกในครัวเรือนจึงเป็นปัจจัยเสี่ยงและเป็นภาระแก่ผู้สูงอายุด้วย

ตารางที่ 5.F6 ร้อยละของผู้สูงอายุที่มีสมาชิกในครัวเรือนที่มีสินทรัพย์มูลค่าตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไป

อายุ	45-59		60-69		70-79		80 ปีขึ้นไป	
	เขตเมือง	ชนบท	เขตเมือง	ชนบท	เขตเมือง	ชนบท	เขตเมือง	ชนบท
ชาย	25	15	27	20	40	24	28	10
หญิง	25	20	33	26	24	28	8	22

ตารางที่ 5.F7 มูลค่าสินทรัพย์ที่สมาชิกอื่นในครัวเรือนเป็นเจ้าของ

อายุ	45-59		60-69		70-79		80 ปีขึ้นไป	
	เขตเมือง	ชนบท	เขตเมือง	ชนบท	เขตเมือง	ชนบท	เขตเมือง	ชนบท
ครัวเรือน								
ผู้สูงอายุชาย	633,333	226,000	234,722	643,750	512,500	300,000	1,360,000	26,000
ครัวเรือน								
ผู้สูงอายุหญิง	285,455	209,828	1,939,375	423,529	305,882	837,568	75,000	175,000

โดยสรุป จากข้อมูลการสำรวจผู้สูงอายุในประเทศไทยในโครงการศึกษาวิจัยนี้ มีจำนวนตัวอย่าง 1,441 ราย ที่ใช้ในการวิเคราะห์ด้านสินทรัพย์ จากการศึกษาในเมืองค้นพบว่าร้อยละ 86 ของตัวอย่างมีบ้านเป็นของตนเอง ผู้สูงอายุโดยรวมมีสินทรัพย์เพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้นแต่ลดลงเมื่อมีอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป มีผู้สูงอายุจำนวนน้อยมากที่มีรายได้จากสินทรัพย์ที่ตนเป็นเจ้าของ แต่ผู้ที่สามารถสร้างรายได้จากสินทรัพย์ของตนเองก็ได้รับผลตอบแทนในอัตราที่สูงเมื่อ

เปรียบเทียบกับมูลค่าเฉลี่ยของสินทรัพย์รวม และมีจำนวนผู้สูงอายุเพศหญิงมีรายได้จากสินทรัพย์มากกว่าเพศชาย

สำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีสินทรัพย์ของตนเอง หรือมีสินทรัพย์น้อยจะมีความเสี่ยงทางการเงิน เนื่องจากการสำรวจพบว่าสมาชิกอื่นในครัวเรือนของผู้สูงอายุที่มีอายุต่ำกว่า 45 ปี มีเพียงร้อยละ 25 ที่มีสินทรัพย์ตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไป โดยมีมูลค่าสินทรัพย์เฉลี่ยต่ำกว่า 1 ล้านบาท

หากมีการเก็บข้อมูลในรอบต่อไป (Wave 2 หรือ Wave 3) เราก็สามารถศึกษาวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงในทรัพย์สินและหนี้สินของผู้สูงอายุในกลุ่มอายุต่างๆ ได้ ซึ่งสามารถนำมากำหนดนโยบายในเรื่องการบริหารทรัพย์สินหรือหนี้สินของผู้สูงอายุได้

5.7 ความคาดหวังและความพึงพอใจในชีวิต

การวิเคราะห์ในส่วนของมิติด้านความคาดหวังและความพึงพอใจในชีวิต จะแสดงให้เห็นถึงสถานะของจิตใจในการหาที่พึ่งทางใจเมื่อผู้สูงอายุประสบปัญหาต่างๆ ขึ้นมาในชีวิต ความคาดหวังในการมีชีวิตอยู่ต่อไปและโอกาสในการหารายได้มายังชีพ และความพึงพอใจในความสัมพันธ์กับครอบครัวและคุณภาพชีวิตโดยรวม

ในการประเมินความคาดหวังของผู้สูงอายุในมิตินี้ เป็นการให้ผู้ตอบประเมินถึงโอกาสความเป็นไปได้ในการเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ที่ตั้งเป็นข้อคำถามซึ่งประกอบไปด้วย โอกาสที่จะเกิด 10 ชั้น คือ โอกาสที่จะเกิด 0% หรือ 5% หรือ 10% ...จนถึง 100% เช่นเดียวกับในการประเมินความพึงพอใจ ก็เป็นการประเมินความพึงพอใจที่แบ่งระดับเป็น 10 ระดับ จากความพึงพอใจในระดับ 0% หรือ 5% หรือ 10% ...จนถึง 100% การวิเคราะห์ในส่วนนี้ เพื่อให้เห็นภาพรวม จึงได้จัดกลุ่มโอกาสและระดับความพึงพอใจใหม่ เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีโอกาสหรือระดับความพึงพอใจต่ำกว่า 50 % กลุ่มที่ 50 % และกลุ่มที่ สูงกว่า 50 %

5.7.1 สิ่งที่เป็นที่พึ่งทางใจ

สิ่งที่เป็นที่พึ่งทางใจให้กับผู้สูงอายุส่วนใหญ่ทั้งในเมืองและชนบท เมื่อประสบกับปัญหาหรือมีความไม่สบายใจ คือ การสวดมนต์ ร้องลงมาคือ การปลอ่ยวาง หรือไม่ก็คุยกับลูกๆ หรือกับคุยกับเพื่อนๆ ผู้สูงอายุส่วนน้อยไม่ถึง ร้อยละ 10 ที่ยอมเก็บไว้ในใจ หรือแผ่เมตตา การคุยกับคู่สมรส เป็นรองจาก การคุยกับบุตร (ตารางที่ 5.G1)

ตารางที่ 5.G1 สิ่งที่เป็นที่พึงพอใจ เมื่อมีปัญหาหรือไม่สบายใจ

สิ่งที่เป็นที่พึง พอใจ	ในเมือง			ชนบท			รวม	รวม ทั้งหมด	ร้อยละ
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม			
ทำสมาธิ	40	70	110	63	146	209	319	1,431	22.29
สวดมนต์	56	151	207	74	205	279	486	1,431	33.96
แผ่เมตตา	13	33	46	20	63	83	129	1,431	9.01
ปล่อยวาง/วาง เฉย	69	120	189	77	137	214	403	1,431	28.16
ฟังตนเอง/ เดือนตนเอง	67	140	207	32	58	90	297	1,431	20.75
คุยกับคู่สมรส	45	97	142	68	91	159	301	1,431	21.03
คุยกับบุตร	48	131	179	57	166	223	402	1,431	28.09
คุยกับเพื่อน	45	95	140	58	143	201	341	1,431	23.83
เก็บไว้ในใจ	21	41	62	24	44	68	130	1,431	9.08

5.7.2 ความคาดหวัง

สำหรับโอกาสในการที่จะมีชีวิตยืนยาวไปอีก 10 – 15 ปีจากปัจจุบันนั้น ผู้สูงอายุที่ตอบคำถามนี้ ส่วนใหญ่มีความคาดหวังไปในทางที่ดี คือ มีโอกาสมากกว่า ร้อยละ 50 ที่จะมียังมีชีวิตยืนยาวในทุกกลุ่มอายุ (ตารางที่ 5.G2)

ตารางที่ 5.G2 โอกาสในการมีชีวิตยืนยาวไปอีก 10 – 15 ปีจากปัจจุบัน

โอกาสที่ คาดหวังว่า จะมีชีวิต ยืนยาว	ผู้ตอบอายุต่ำกว่า 64 ปี (อายุยืนยาวถึง 75 ปีหรือ มากกว่า)		ผู้ตอบอายุ 65 - 69 ปี (อายุยืนยาวถึง 80 ปีหรือ มากกว่า)		ผู้ตอบอายุ 70 - 74 ปี (อายุยืนยาวถึง 85 ปีหรือ มากกว่า)		ผู้ตอบอายุ 75 - 79 ปี (อายุยืนยาวถึง 90 ปีหรือ มากกว่า)		ผู้ตอบอายุ 80 ปี ขึ้นไป (อายุยืนยาวถึง อายุ 95 ปีหรือ มากกว่า)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 50%	83	9.16	31	18.24	26	17.69	26	30.23	17	28.81
50%	271	29.91	51	30.00	64	43.54	32	37.21	24	40.68
สูงกว่า 50%	552	60.93	88	51.76	57	38.78	28	32.56	18	30.51
รวม	906	100.00	170	100.00	147	100.00	86	100.00	59	100.00

สำหรับความคาดหวังเกี่ยวกับโอกาสในการมีงานทำเต็มเวลาเมื่ออายุครบ 60 ปี หรือต่ำกว่าอย่างง่าย ๆ จะมีชีวิตการทำงานยืนยาวจนถึงวันเกษียณอายุหรือไม่ สำหรับผู้ตอบ 5 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุ 50 – 54 ปี (ตารางที่ 5.G3) ที่จะถึงอายุเกษียณในอีกประมาณ 5 ถึง 10 ปีข้างหน้า และกลุ่มอายุ 55 ปี (ตารางที่ 5.G4) ที่จะถึงอายุเกษียณในอีกประมาณ 5 ปีข้างหน้า จะเห็นว่าทุกกลุ่มผู้ตอบทั้งในเมืองและชนบทต่างมองโลกในแง่ดี คือ โอกาสในการทำงานเต็มเวลาจนถึงอายุ 60 ปี ซึ่งเป็นอายุเกษียณทางการของไทย มีมากกว่า 50% ขึ้นไป

ตารางที่ 5.G3 โอกาสที่จะทำงานเต็มเวลาเมื่ออายุครบ 60 ปี สำหรับผู้ที่ยังทำงานอยู่ในปัจจุบันและใกล้เกษียณอายุ (กลุ่มตัวอย่างอายุ 50 – 54 ปี)

โอกาสที่จะทำได้	ในเมือง		ชนบท		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 50%	18	2.71	12	1.54	30	2.08
50%	18	2.71	17	2.19	35	2.43
สูงกว่า 50%	93	14.03	87	11.18	180	12.49
ไม่ตอบ (อายุไม่เข้าข่าย)	534	80.54	662	85.09	1196	83.00
รวม	663	100.00	778	100.00	1441	100.00

ตารางที่ 5.G4 โอกาสที่จะทำงานเต็มเวลาเมื่ออายุครบ 60 ปี สำหรับผู้ที่ยังทำงานอยู่ในปัจจุบันและใกล้เกษียณอายุ (กลุ่มตัวอย่างอายุ 55 ปี)

โอกาสที่คาดหวัง	ในเมือง		ชนบท		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 50%	16	2.41	19	2.44	35	2.43
50%	16	2.41	13	1.67	29	2.01
สูงกว่า 50%	61	9.20	80	10.28	141	9.78
ไม่ตอบ (อายุไม่เข้าข่าย)	570	85.97	666	85.60	1236	85.77
รวม	663	100.00	778	100.00	1441	100.00

สำหรับกลุ่มผู้ตอบที่ไม่ได้ทำงาน ความคาดหวังในโอกาสที่จะการทำงานหารายได้ ณ ช่วงเวลาหนึ่งในอนาคตของกลุ่มอายุต่างๆกัน จะมีค่อนมาทางต่ำกว่า 50% โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่อายุมากกว่า 70 ปีขึ้นไป (ตารางที่ 5.G5)

ตารางที่ 5.G5 โอกาสที่จะทำงานหารายได้ ณ ช่วงเวลาหนึ่งในอนาคต สำหรับผู้ตอบที่ไม่ได้ทำงานในปัจจุบัน

โอกาสที่คาดหวังว่า จะทำได้	กลุ่มอายุ								รวม	
	45-59		60-69		70-79		80-99			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 50%	136	18.55	189	46.55	142	60.94	50	72.46	517	35.88
50%	63	8.59	34	8.37	18	7.73	3	4.35	118	8.19
สูงกว่า 50%	81	11.05	28	6.90	14	6.01	1	1.45	124	8.61
ไม่ตอบ (อายุไม่เข้า ข่าย)	453	61.80	155	38.18	59	25.32	15	21.74	682	47.33
รวม	733	100.00	406	100.00	233	100.00	69	100.00	1441	100.00

5.4.3 ความพึงพอใจในชีวิต

(1) ความพึงพอใจในสุขภาพทางกายและสถานภาพทางเศรษฐกิจ

ในส่วนของ การประเมินความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพทางกายและสถานภาพทางเศรษฐกิจนั้น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในสุขภาพทางกายในระดับที่สูงกว่า 50% ทั้งที่อยู่ในเมืองและชนบท แต่ระดับความพึงพอใจจะลดลงไปตามอายุที่สูงมากขึ้น (ตารางที่ 5.G6)

สำหรับความพึงพอใจในสถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุนั้น ผู้ตอบส่วนใหญ่จะมีระดับความพึงพอใจในระดับที่สูงกว่า 50% ทั้งผู้ที่อยู่ในเมืองและชนบท แต่ระดับความพึงพอใจก็ลดลงไปตามกลุ่มอายุที่สูงขึ้น (ตารางที่ 5.G7)

ตารางที่ 5.G6 ระดับความพึงพอใจกับสุขภาพทางกาย

ระดับความพึงพอใจ	45-59 ปี		60-69 ปี		70-79 ปี		80 ปีขึ้นไป		รวม
	ในเมือง	ชนบท	ในเมือง	ชนบท	ในเมือง	ชนบท	ในเมือง	ชนบท	
ต่ำกว่า 50%	31	48	37	28	28	30	13	11	226
50%	30	53	34	20	19	4	0	7	167
สูงกว่า 50%	251	314	138	143	58	93	16	20	1033
ไม่ตอบ	2	4	4	2	0	1	2	0	15
รวม	314	419	213	193	105	128	31	38	1441

ตารางที่ 5.G7 ระดับความพึงพอใจต่อสถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้ตอบ

ระดับความพึงพอใจ	45-59 ปี		60-69 ปี		70-79 ปี		80 ปีขึ้นไป		รวม
	ในเมือง	ชนบท	ในเมือง	ชนบท	ในเมือง	ชนบท	ในเมือง	ชนบท	
ต่ำกว่า 50%	78	82	52	41	24	31	10	11	329
50%	74	86	50	44	32	21	6	9	322
สูงกว่า 50%	160	247	109	107	48	76	15	18	780

50%									
ไม่ตอบ	2	4	2	1	1	0	0	0	10
รวม	314	419	213	193	105	128	31	38	1441

(2) ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ทางครอบครัว

ในเรื่องของความพึงพอใจในความสัมพันธ์ทางครอบครัว ซึ่งได้แก่ ความสัมพันธ์ที่มีต่อคู่สมรส และความสัมพันธ์ที่มีต่อบุตร ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในความสัมพันธ์ที่มีต่อคู่สมรส ในระดับที่สูงกว่า 50% ทั้งผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตชนบทในทุกกลุ่มอายุ อย่างไรก็ตาม ระดับความพึงพอใจ จะลดลงเมื่ออายุสูงขึ้น (ตารางที่ 5.G8) ระดับความพึงพอใจในความสัมพันธ์ที่มีต่อบุตร ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน (ตารางที่ 5.G9)

ตารางที่ 5.G8 ระดับความพึงพอใจในความสัมพันธ์ที่มีต่อคู่สมรส

ระดับความพึงพอใจ	45-59 ปี		60-69 ปี		70-79 ปี		80 ปีขึ้นไป		รวม
	ในเมือง	ชนบท	ในเมือง	ชนบท	ในเมือง	ชนบท	ในเมือง	ชนบท	
ต่ำกว่า 50%	52	73	66	39	41	29	12	13	325
50%	15	24	12	11	6	7	2	1	78
สูงกว่า 50%	230	306	122	122	54	68	16	18	936
ไม่ตอบ	17	16	13	21	4	24	1	6	102
รวม	314	419	213	193	105	128	31	38	1441

ตารางที่ 5.G9 ระดับความพึงพอใจในความสัมพันธ์ที่มีต่อบุตร

ระดับ ความพึง พอใจ	45-59 ปี		60-69 ปี		70-79 ปี		80 ปีขึ้นไป		รวม
	ใน เมือง	ชนบท	ใน เมือง	ชนบท	ใน เมือง	ชนบท	ใน เมือง	ชนบท	
ต่ำกว่า 50%	25	34	19	7	8	6	4	4	107
50%	17	20	11	11	10	7	1	5	82
สูงกว่า 50%	257	354	176	173	86	113	26	29	1214
ไม่ตอบ	15	11	7	2	1	2	0	0	38
รวม	314	419	213	193	105	128	31	38	1441

(3) ความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตในภาพรวม

สำหรับความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตในภาพรวม หรือความสุขของผู้สูงอายุนั้น ตารางที่ 5.G10 แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับที่สูงกว่า 50% ทั้งในเมืองและชนบท

ตารางที่ 5.G10 ระดับความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิต (ระดับความสุข) ในภาพรวม

ระดับ ความพึง พอใจ	45-59 ปี		60-69 ปี		70-79 ปี		80 ปีขึ้นไป		รวม
	ใน เมือง	ชนบท	ใน เมือง	ชนบท	ใน เมือง	ชนบท	ใน เมือง	ชนบท	
ต่ำกว่า 50%	10	14	12	10	9	9	6	6	76
50%	33	26	28	17	15	11	1	5	136
สูงกว่า 50%	271	378	171	165	79	106	24	27	1221
ไม่ตอบ	0	1	2	1	2	2	0	0	8
รวม	314	419	213	193	105	128	31	38	1441

โดยสรุป ในมิติด้านความคาดหวังและความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ณ ปี พ.ศ. 2552 เป็นไปในทางที่ดีทั้งในการคาดหวังว่าจะมีชีวิตที่ยืนยาว การมีงานทำที่มั่นคงจนถึงอายุ 60 ปี อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้ที่ไม่มีงานทำ ความคาดหวังในการที่จะได้งานทำเพื่อสร้างรายได้จะไปในทางที่โอกาสจะเกิดมีน้อย แต่หากมีข้อมูลในหลายรอบสำรวจ (Waves) มากขึ้นก็สามารถวิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงความคาดหวังดังกล่าวว่ามีปัจจัยมาจากปัญหาส่วนตัว เช่น ปัญหาสุขภาพ ภาระในการดูแลเด็กหรืองานบ้าน หรือระบบการจ้างงาน ก็จะสามารถชี้แจงขึ้นในการกำหนดนโยบายด้านแรงงานและตลาดแรงงานของไทยเพื่อรองรับแรงงานที่สูงอายุขึ้น

สำหรับความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตหรือระดับความสุขของผู้สูงอายุจากกลุ่มตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในชีวิตหรือมีความสุขในระดับที่ดี แต่ก็สะท้อนถึงความพึงพอใจหรือความสุขที่ลดลง เมื่อคนไทยมีอายุสูงขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ ตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป หากมีการวิเคราะห์ร่วมกับระบบการเกื้อกูล (มิติ B) สุขภาพ (มิติ B) และการมีงานทำ (มิติ D) ก็จะช่วยให้เห็นปัจจัยในการกำหนดความสุขหรือคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุไทยได้ รวมไปถึงหากมีฐานข้อมูลหลายรอบ (Waves) ก็สามารถนำมาวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุว่ามาจากปัจจัยใด

5.7 แนวทางการศึกษาวิเคราะห์โดยข้อมูลแบบ Panel

แนวทางการศึกษาวิเคราะห์ด้วยข้อมูลแบบ Panel ในระดับจุลภาคที่เป็นข้อมูลระดับครัวเรือนและบุคคลในโครงการ คือ บุคคลที่เป็นสมาชิกในครัวเรือนตัวอย่างที่มีอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไปนั้น ขึ้นอยู่กับโจทย์การวิจัยของนักวิจัยในสาขาวิชาต่างๆ ที่จะนำข้อมูลจากฐานข้อมูล HART ไปใช้ ดังผลงานวิจัยสร้างองค์ความรู้และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสาธารณะที่ได้มีการทบทวนวรรณกรรม และอธิบายไว้ในหัวข้อที่ 2.2 และ 2.3 ในบทที่ 3 อย่างไรก็ตามข้อมูลที่ได้รวบรวมเก็บไว้ในฐานข้อมูลจะมีโครงสร้างและวิธีการนำข้อมูลไปใช้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.7.1 โครงสร้างของฐานข้อมูล

แนวทางการศึกษาวิเคราะห์ด้วยข้อมูลแบบ Panel นั้น อยู่ que การเปรียบเทียบข้อมูลข้ามรอบสำรวจโดยการเชื่อมข้อมูลระหว่างไฟล์ข้อมูล ซึ่งการสำรวจสุขภาพ การสูงอายุ และการเกษียณในประเทศไทยโดยการใช้ตัวอย่างซ้ำ มีการจัดโครงสร้างของฐานข้อมูล (Database Structure) ดังต่อไปนี้

โครงสร้างของฐานข้อมูลจะสะท้อนตามโครงสร้างที่ปรากฏในแบบสอบถาม โดยประกอบไปด้วยข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์จากครัวเรือนตัวอย่าง โดยมีตัวแปรเชื่อมโยง คือ PID ของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละราย ข้อมูลดังกล่าวถูกจัดเก็บใน 2 ฐานข้อมูล ดังนี้

- (1) ฐานข้อมูล SQL Server ซึ่งจะเป็ข้อมูลสำหรับการบริหารจัดการโครงการสำรวจในแต่ละรอบสำรวจ (Wave) เป็นข้อมูลที่ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ
- (2) ไฟล์ข้อมูลในโปรแกรม Microsoft Office Excel เป็นไฟล์ที่เปิดเผยต่อสาธารณะ เป็นไฟล์ที่เก็บข้อมูลจากการสำรวจรอบในแต่ละรอบ (Wave) ในรอบสำรวจหนึ่งจะมีไฟล์ข้อมูลทั้งหมด 7 ไฟล์ คือ ไฟล์ A ถึง ไฟล์ G ตามมิติที่ปรากฏในแบบสอบถาม โดยมีชื่อตัวแปร ตามหมายเลขข้อคำถามในแบบสอบถาม ซึ่งชื่อตัวแปรเหล่านี้จะมีการปรับชื่อให้เหมาะสมต่อไป สำหรับข้อมูลที่รวบรวมได้ในแต่ละ Wave เช่น Wave 1 และ Wave 2 จะแทนหมายเลข Wave ด้วย A และ B ตามลำดับ โดยใส่ไว้ข้างหน้าชื่อตัวแปรต่างๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

Wave 1	Wave 2	ตัวแปรเชื่อมโยง	คำอธิบาย
AA006_5	BA006_5	PID	ข้อมูลสถานภาพสมรส (จากแบบสอบถามในมิติ ส่วน A: ลักษณะทางประชากร มีตัวแปรตั้งแต่ A001_1 ถึง A019d_13)
AB027_51	BB027_51	PID	ข้อมูลลักษณะการอยู่อาศัยของบิดามารดา (จากแบบสอบถามในมิติ ส่วน B: ครอบครัวและการเกื้อกูลกัน มีตัวแปรตั้งแต่ Ba01_1 ถึง B185_132)
AC001_1	BC001_1	PID	ข้อมูลการประเมินสุขภาพโดยรวม (จากแบบสอบถามในมิติ ส่วน C: สุขภาพ มีตัวแปรตั้งแต่ C001_1 ถึง Cc39_36)
AD001_1	BD001_1	PID	ข้อมูลสถานภาพการมีงานทำ (จากแบบสอบถามในมิติ ส่วน D: การทำงาน มีตัวแปรตั้งแต่ D001_1 ถึง D721_292)
AE003_2	BE003_2	PID	ข้อมูลรายได้จากการทำงาน (จากแบบสอบถามในมิติ ส่วน E: รายได้ มีตัวแปรตั้งแต่ E001_1 ถึง ET003_38)
AF112_47	BF112_47	PID	ข้อมูลการซื้อประกันชีวิต (จากแบบสอบถาม

			ในมิติ ส่วน F: ทรัพย์สินและหนี้สิน มีตัวแปรตั้งแต่ F001_1 ถึง F228_112)
AG005_12	BG005_12	PID	ข้อมูลความคาดหวังที่จะทำงานต่อไปอีก 5 ปี (จากแบบสอบถามในมิติ ส่วน G: ความคิดเห็น ความคาดหวังและความพึงพอใจ/ความสุขในชีวิตความเป็นอยู่ มีตัวแปรตั้งแต่ GT001_1 ถึง G030_33)

สำหรับฐานข้อมูลของโครงการสำรวจนี้ เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เป็นการนำร่องรอบแรก (Pilot Wave 1) จึงมีฐานข้อมูลเพียงรอบเดียวในพื้นที่นำร่อง คือ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล และขอนแก่น ยังไม่มีข้อมูลในรอบที่สอง (Pilot Wave 2) ที่จะนำมาศึกษาเปรียบเทียบได้ แต่หากมีการนำร่องสำรวจต่อไปในทุก 2 ปี (ปี 2553 ปี 2555 ปี 2557 ...) ก็จะสามารถสร้างฐานข้อมูลที่นำมาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจนขึ้น และหากมีการขยายพื้นที่การสำรวจทั่วประเทศได้ ก็จะได้ฐานข้อมูลในระดับประเทศ ดังที่มีการดำเนินการอยู่ในประเทศอื่นๆ ได้

5.7.2 การวิเคราะห์ข้อมูลข้ามรอบสำรวจ

จากโครงสร้างของฐานข้อมูลสำหรับผู้ใช้ (User files) ที่มีการบรรณาธิกรณเพื่อป้องกันความเป็นส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ และจัดเก็บไว้ในไฟล์ข้อมูลเป็นรายการของผู้ให้สัมภาษณ์ (Records) ในโปรแกรม Microsoft Excel ดังกล่าว การศึกษาวิเคราะห์จากข้อมูลจะทำได้โดยวิธีการเชื่อมข้อมูลจากไฟล์ข้อมูลในประเด็นหรือตัวแปรที่ต้องการใน Wave ที่กำหนด หรือข้าม Waves กัน ซึ่งการเชื่อมข้อมูลจะเป็นวิธีการตรงๆ ไม่ซับซ้อน คือ การเชื่อมข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ใน Wave เดียวกัน หรือข้าม Waves (ข้ามเวลา) สิ่งที่สำคัญในการเชื่อมข้อมูล คือ การกำหนด “ตัวแปรสำคัญ (Key Variable)” ซึ่งจะเป็นตัวแปรที่กำหนด Records เฉพาะที่ต้องการจากไฟล์ข้อมูล ตัวแปรสำคัญนี้จะบอกเราได้ว่าส่วนไหนของไฟล์ข้อมูลไฟล์ไหนที่จะนำมาเชื่อมกันได้

การเชื่อมข้อมูลระหว่างไฟล์ข้อมูลโดยหลักการ มี 3 วิธีการ คือ

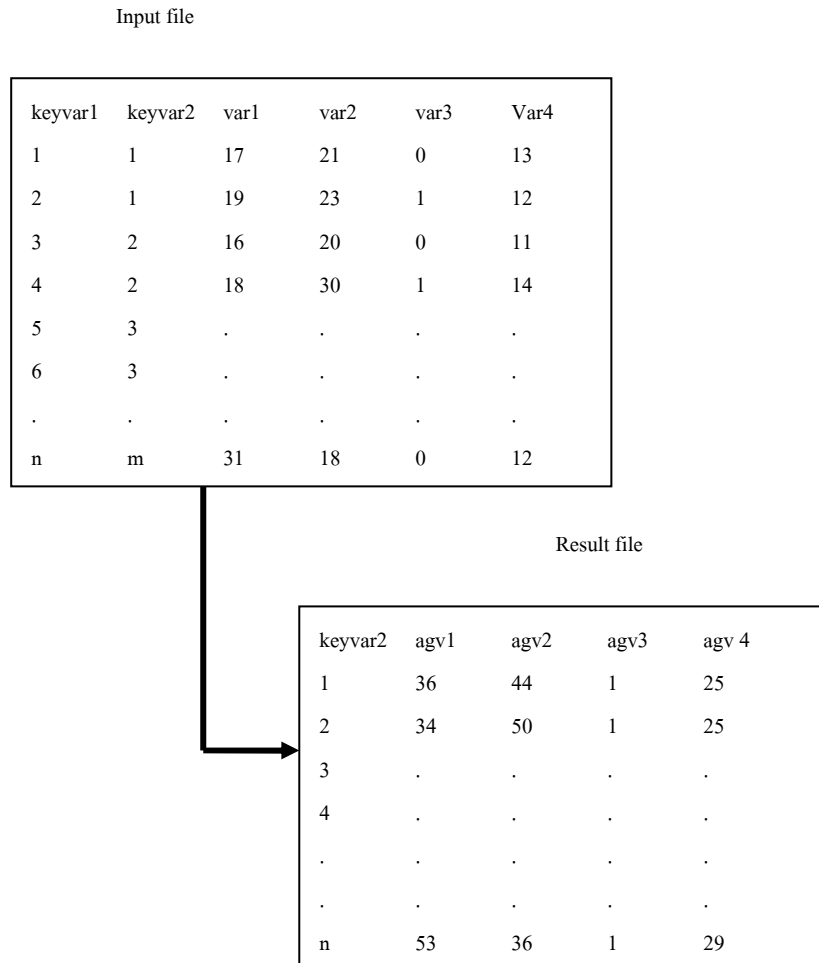
(1) **การจับคู่ (Matching Data)** เป็นการจับคู่สิ่งที่เกิดขึ้น ณ ระดับหนึ่ง กับสิ่งอื่นที่เกิดขึ้นในระดับเดียวกัน เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับดัชนีมวลกาย (BMI) ของผู้ให้สัมภาษณ์คนหนึ่งในปี 2551 (Wave 1) สามารถนำมาจับคู่หรือเปรียบเทียบกับข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์คนนั้นในปี 2553 (Wave 2) การจับคู่นี้เราสามารถเห็นข้อมูลการเปลี่ยนแปลงดัชนีมวลกายที่เกิดขึ้นกับผู้ตอบรายบุคคลว่าเป็นอย่างไร

(2) **การรวม (Aggregating Data)** เป็นการรวมยอดสิ่งที่เกิดขึ้น ณ ระดับหนึ่งไป เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในระดับที่สูงขึ้น เช่น ไฟล์ข้อมูลที่จัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการมีงานทำแต่ละรอบของ ผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนในระหว่าง 2 ปีที่ผ่านมา (Wave 1 – Wave 2) อาจจะนำมารวมกันเป็นข้อมูล ในระดับผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับจำนวนครั้งในการเปลี่ยนแปลงสถานภาพการมีงานทำระหว่าง 2 ปี ได้

(3) **การกระจาย (Distributing Data)** ข้อมูลจาก Records ที่จัดไว้ในระดับที่สูง กว่า อาจจะนำมากระจายไปตาม Records ในไฟล์ข้อมูลในระดับที่ต่ำกว่าได้ ทั้งนี้ เนื่องจากข้อมูล ระดับกลุ่มอายุ (Cohort) (เช่น ประเภทของการเกิดจากบุตร) มีความเกี่ยวข้องกับทุก Records ใน ระดับผู้ให้สัมภาษณ์ในแต่ละกลุ่มอายุ

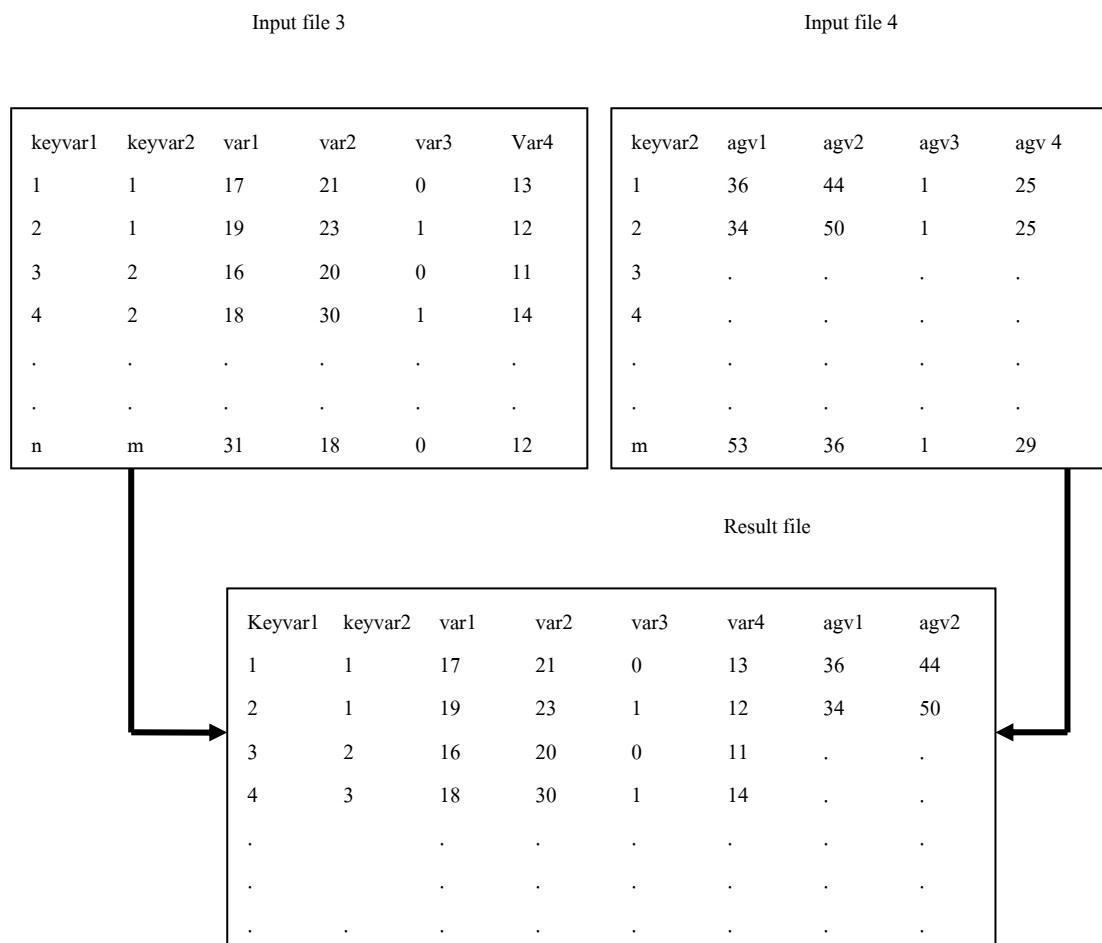
กระบวนการเชื่อมข้อมูลจากไฟล์ข้อมูลแสดงรายละเอียดได้ดังนี้

(3) **การจับคู่ (Matching)** ไฟล์ข้อมูลจาก Input File 1 และ Input File 2 เป็น Result File ในภาพที่ 5.1 สมมติว่า เรามีข้อมูลของกลุ่มสมาชิกหนึ่ง ซึ่งเก็บอยู่ในไฟล์ที่ต่างกัน 2 ไฟล์ “VAR1” และ “VAR2” ในไฟล์หนึ่ง และ “VAR3” และ “VAR4” ในอีกไฟล์หนึ่ง ถ้าเรา ต้องการจะวิเคราะห์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง VAR1 และ VAR2 และความสัมพันธ์ระหว่าง VAR3 และ VAR4 (ซึ่งอาจจะเป็นกรณีที่ไฟล์ทั้งสองเกี่ยวข้องกับคำถามเดียวกันใน Waves ที่ ต่อเนื่องกัน 2 Waves และเราต้องการประมาณการเปลี่ยนแปลงข้ามเวลา) ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ปรากฏใน ไฟล์ข้อมูลในรูปของหมายเลขภายใต้ตัวแปร PID จะถูกกำหนดเป็นตัวแปรสำคัญ “KEYVAR” ใน ภาพที่ 5.1 ไฟล์ข้อมูลแสดงอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยม และแต่ละบันทึกในกรอบ คือ Records เฉพาะ ใน แต่ละ Record คือ ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน จากโปรแกรม Excel หรือ SPSS หรือ STATA เราสามารถใช้คำสั่งให้จับคู่ Records ในไฟล์ที่หนึ่งกับ Records ในไฟล์ที่ 2 โดยใช้ KEYVAR เป็น ตัวแปรจับคู่ ผลที่ได้ คือ ไฟล์ซึ่ง มีตัวแปรผู้ให้สัมภาษณ์ และข้อมูลที่ได้จากการจับคู่ปรากฏอยู่

ภาพที่ 5.2 การรวมยอดไฟล์ข้อมูลโดยการบวกค่าของตัวแปรอื่นๆ โดยใช้ “keyvar2”

(5) ภาพที่ 5.3 เป็นการแสดงถึงการกระจาย (Distributing) ข้อมูลจากระดับสูงลงสู่ระดับที่ต่ำกว่าตัวอย่างเช่น ข้อมูลระดับกลุ่มอายุ (Cohort) ที่คำนวณได้จากรูปที่ 5.2 สามารถนำมากระจายเป็นข้อมูลในระดับผู้ให้สัมภาษณ์ตามลำดับได้ ข้อมูลระดับกลุ่มอายุได้กลายเป็นข้อมูลระดับผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิเคราะห์สามารถโยงลักษณะของผู้ให้สัมภาษณ์เข้ากับลักษณะของกลุ่มอายุที่เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มได้ (เช่น สัดส่วนของรายได้ผู้ให้สัมภาษณ์ต่อรายได้ของกลุ่มอายุ) นอกจากนี้ ยังช่วยทำให้สะดวกขึ้นในการวิเคราะห์ลักษณะของผู้ให้สัมภาษณ์ได้

ภาพที่ 5.3 การกระจายของข้อมูลจากไฟล์ข้อมูล

ดังนั้น ฐานข้อมูลที่จัดเก็บไว้ในไฟล์ข้อมูลในแต่ละรอบสำรวจ (Wave) จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัยนำข้อมูลไปศึกษาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ได้หลากหลายยิ่งขึ้น โดยจะศึกษาในแง่ของการเปลี่ยนแปลงอย่างง่าย เช่น การเปลี่ยนแปลงรายได้ในรอบ 6 ปีที่ผ่านมาของกลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น (The young old – อายุระหว่าง 60 ถึง 69 ปี) ว่าเป็นอย่างไร ก็สามารถใช้ชีวิตการจับคู่ตัวแปรรายได้จาก Waves 1 – 3 ได้ หรือจะศึกษาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงในรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น ในช่วง 6 ปีที่ผ่านมาว่าขึ้นอยู่กับสุขภาพทางกายที่เกิดจากโรคหรืออุบัติเหตุหรือไม่ ก็สามารถศึกษาได้ ทำให้มีข้อเสนอแนะในทางนโยบายเกี่ยวกับการป้องกันโรคภัยหรืออุบัติเหตุที่จะเกิดกับกลุ่มผู้สูงอายุดังกล่าวได้ เพื่อรักษาระดับรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุนี้ได้ หรือจะศึกษาถึงโอกาสในการเกิดโรคบางอย่างที่การเก็บข้อมูลในมิติของสุขภาพได้ เมื่อมีข้อมูลของโรคดังกล่าวที่เกิดกับผู้สัมภาษณ์จากการสำรวจในหลายๆรอบ (Waves)